

1984/85:30

Måndagen den 19 november

Kl. 12.00

1 § Kompletteringsval till utskott

Anf. 1 TALMANNEN:

Socialdemokratiska riksdagsgruppen har som suppleant i utrikesutskottet under Jan Bergqvists ledighet anmält hans ersättare Torgny Larsson och som suppleant i socialförsäkrings- och utbildningsutskotten under Lena Öhrsviks ledighet anmält hennes ersättare Gerd Mahl Karlsson.

Vidare har socialdemokratiska riksdagsgruppen som suppleant i finans- och utrikesutskotten anmält Berit Bölander som inträtt som ersättare för Mats Hellström efter Gerd Engman.

Talmannen förklarade valda till

suppleant i finansutskottet

Berit Bölander (s)

suppleanter i utrikesutskottet

Berit Bölander (s)

Torgny Larsson (s)

suppleant i socialförsäkringsutskottet

Gerd Mahl Karlsson (s)

suppleant i utbildningsutskottet

Gerd Mahl Karlsson (s)

2 § Justerades protokollet för den 9 innevarande månad.

3 § Talmannen meddelade att *Karl-Erik Svartberg* (s) den 17 november, *Hans Nyhage* (m) den 18 november och *Bengt Silfverstrand* (s) denna dag återtagit sina platser i riksdagen, varigenom Sverre Palms, Ingrid Fägerstens och Karin Wegeståls uppdrag som ersättare upphört.

*Om beskattningen
av vissa prästers
tjänstebostadsför-
måner*

4 § Svar på interpellation 1984/85:50 om beskattningen av vissa prästers tjänstebostadsförmåner

Anf. 2 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Mot bakgrund av att präster på vissa håll taxerats för förmån av hyresbillig bostad har Bertil Danielsson ställt följande frågor till mig.

1. Anser finansministern att skattelagarna skall tillämpas likformigt i hela landet?
2. Är det riktigt att en ny, och mera skärpt, skattetillämpning får användas även om de underliggande bestämmelserna är oförändrade?
3. Är finansministern beredd att vidta sådana åtgärder att retroaktiva upptaxeringar för åren före 1981 förhindras?
4. Är finansministern beredd att vidta sådana åtgärder att de ekonomiska konsekvenserna för de värst drabbade lindras?

Mitt svar på den första frågan är ja – en likformig lagtillämpning är självfallet något som alla rättstillämpande myndigheter bör sträva efter. Att beskattningen av prästernas bostäder kommit att uppmärksammas mer i vissa delar av landet än i andra är i och för sig inte uttryck för att lagen tillämpas olikformigt. Det hänger i stället samman med det sedan länge tillämpade systemet med regionala granskningar.

Enligt min mening är det önskvärt att dessa granskningar i framtiden samordnas i större utsträckning än f. n. Det gäller särskilt när – som i de aktuella fallen – fråga uppstår om att tolka och tillämpa materiella beskattningsregler som har principiell betydelse. Jag har därför tillkallat en särskild utredare som skall lägga fram förslag om effektivare samordning.

Vad gäller den andra frågan vill jag först erinra om att förmån av hyresbillig bostad sedan lång tid tillbaka utgör en skattepliktig förmån om inte värdet är ringa. Den skattemässiga värderingen av bostadsförmån skall stämma överens med marknadsvärdet. Enligt riksskatteverkets anvisningar skall förmån i tjänsten av hyresbillig bostad beskattas om skillnaden mellan marknadshyran och den hyra som faktiskt erlagts överstiger 600 kr. per år. Förklaringen till den påtalade beskattningen av prästernas tjänstebostäder står att finna i den hyressättning för prästboställena som gällde tills helt nyligen. Hyran begränsades nämligen bl. a. till en viss procent av inkomsten. Om procenthyran blev lägre än marknadshyran så skulle alltså mellanskillnaden tas upp som intäkt.

Överenskommelse om en mera marknadsanpassad hyra för prästernas tjänstebostäder träffades i november 1983 mellan statens arbetsgivarverk samt SACO/SR och TCO-S som representanter för Svenska kyrkans personalförbund. Riksskatteverket har i en rekommendation till landets skattechefer uttalat att verket anser att bostadsförmån inte skall beskattas om överenskommelsen följs när hyran fastställs. Jag räknar med att problemet därmed bör vara löst.

Jag kommer härefter in på den tredje frågan. Om en präst inte har beskattats för bostadsförmån för tiden före 1981 vid den vanliga taxeringen så

kan detta nu ske endast om det finns förutsättningar för eftertaxering. Ansökan om eftertaxering skall ha kommit in till länsrätten inom fem år efter taxeringsåret. För eftertaxering krävs dock att den skattskyldige i uppgift eller upplysning till ledning för sin taxering lämnat oriktigt meddelande. Jag kan givetvis inte uttala mig i frågan om eftertaxering kan bli aktuell i något fall som gäller beskattning av bostadsförmån för präst. Någon anledning att ändra reglerna om eftertaxering föreligger inte enligt min mening.

Som svar på den fjärde och sista frågan vill jag först erinra om vad jag anfört i svaret på den andra frågan, nämligen att förmån av hyresbillig bostad är en skattepliktig förmån. Jag ser inte någon möjlighet att medge någon särskild ekonomisk kompensation.

Anf. 3 BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på min interpellation.

Bakgrunden till interpellationen är följande. Prästernas bostads- och hyresförhållanden regleras enligt ett tjänstebostadssystem från 1958 (SFS 1958:470). Några förändringar i de då fastlagda bestämmelserna har inte skett förrän i år, då nya normer för hyrorna börjar tillämpas med anledning av ett avtal mellan statens avtalsverk (SAV) och Svenska kyrkans personalförbund (SKPF). Detta nya avtal tillkom just mot bakgrund av de frågor som tas upp i denna interpellation.

Prästerna i svenska kyrkan har tjänstebostadstvång. De måste bebo den bostad som anvisas, även om den inte fyller de behov eller önskemål som kan finnas. Ofta är bostaden större än növärdigt. Expeditionslokaler är också ofta inrymda i bostaden. Församlingsaktiviteter förekommer i många prästbostäder. Allt detta är negativa faktorer för prästen/hyresgästen. Prästerna saknar dessutom besittningsskydd.

Dessa faktorer vägdes in när bestämmelserna från 1958 beslutades. I proposition 1956:116 s. 78 anförde departementschefen: "Tjänstebostadstvånget synes nämligen kräva vissa särskilda hänsynstaganden vid hyressättningen. För egen del finner jag det naturligt, att hyrorna i tjänstebostäderna sättes något i underkant i förhållande till hyrorna för jämförbara bostäder på marknaden." På s. 80 i samma proposition heter det: "Riktningen för hyressättningen bör såsom utredningen framhållit vara, att skyldigheterna att bebo tjänstebostad varken medför en indirekt löneförmån eller en belastning i jämförelse med de fall, då sådan skyldighet icke föreligger." Vidare skriver departementschefen: "Jag är därför beredd tillstyrka, att förhållandet mellan hyra och lön beaktas vid hyressättningen av tjänstebostäder såsom ett hjälpmedel vid bedömandet om månadshyran är så hög, att den icke rimligen bör helt uttagas i tvångsvis anvisade lägenheter."

Såvitt jag vet har de av riksdagen beslutade bestämmelserna varit vägledande ändå fram till 1982. Då tillämpades i vissa län en annan och mera skärpt syn på bostadsförmånen. Detta ändrade synsätt hade inte föregåtts av någon riksdagens åtgärd. Trots att riksdagen inte har beslutat om någon förändring och RSV:s möjligheter att utfärda nya anvisningar med oföränd-

Måndagen den
19 november 1984

*Om beskattningen
av vissa prästers
tjänstebostadsför-
måner*

rade grundbestämmelser måste anses som ytterst begränsade, har ändå en nyordning införts i en del län. Kanske har dessa länsskattechefer handlat på eget initiativ. Oavsett vad som förorsakat förändringen är det inträffade djupt otillfredsställande.

Särskilt anmärkningsvärt är att skattelagarna inte tillämpas likformigt i alla delar av landet. I en del län värderas bostadsförmånen till avsevärt högre belopp än i andra län. Bostadsförmånens värde är t. o. m. olika i samma stift.

Finansministern anger i sitt svar att detta i och för sig inte är uttryck för att lagen tillämpas olikformigt, utan hänger samman med systemet med regionala granskningar.

Justitieombudsmannen har dock en annan uppfattning. JO säger i ett utlåtande: Sett från mer allmänna utgångspunkter är det dock uppenbarligen så att det måste anses helt oacceptabelt att vissa medlemmar av en väl avgränsad yrkesgrupp blir föremål för beskattningsåtgärder – typiska, för att inte säga unika, för just den yrkesgruppen – i vissa delar av landet men inte i andra.

Vidare säger JO:

Det måste anses som högst otillfredsställande att på detta sätt en viss yrkesgrupp "drabbas" inom vissa län, medan ingenting händer kolleger i andra län (men kanske inom samma stift).

Jag instämmer i vad JO här anför.

Indirekt tycker även finansministern detsamma, eftersom han har tillkallat en särskild utredare som skall lägga fram förslag om en effektivare samordning.

För de präster som råkat bo i "fel" län måste det inträffade ha varit både obehagligt och obegripligt.

Under ett stort antal år – ända sedan 1958 – har ingenting hänt. Man har litat på de bestämmelser som gällt och på de avtal som slutits, bl. a. med staten som part. Så plötsligt, utan varning, höjs förmånen och därmed skatten, dock utan att några oriktiga uppgifter lämnats eller något meddelande om andra tillämpningsföreskrifter givits. Den skattskyldige prästen hade ingenting kunnat göra för att förhindra höjd taxering – han följde helt lagenligt bestämmelserna. Hyrans storlek kunde han inte heller påverka. Den hade bestämts av andra, bl. a. ett statligt organ. Nog är väl detta anmärkningsvärt.

Exempel finns där förmånsvärdet höjts med mer än 10 000 kr. Värt att notera är att exempelvis kvarskatt inte kan ligga till grund för höjda bostadsbidrag. För prästfamiljer med barn leder detta till svåra konsekvenser. Samma år som kvarskatten skall betalas höjs hyran enligt den överenskommelse som jag nyss nämnde. Hade hyran i stället höjts aktuellt år, hade ett högre bostadsbidrag kunnat utgå.

Jag har här berört min andra fråga. Finansministerns svar på denna är egentligen inget svar, utan snarare en beskrivning av redan kända fakta. Jag vill därför upprepa frågan: Är det riktigt att en ny och mer skärpt skattetillämpning får användas, även om de underliggande bestämmelserna är oförändrade? Några nya bestämmelser har inte beslutats. Inte heller har

nya avtal slutits. Om RSV:s anvisningar har ändrats, varför används de nya bestämmelserna då bara i en handfull län? Om de inte har ändrats, varför tillämpas då vissa län mera skärpta bestämmelser?

Om nuvarande förhållanden är oacceptabla för JO, varför är de acceptabla för finansministern?

Vad som oroar många präster nu är risken för retroaktiva upptaxeringar. Skulle sådana igångsättas, blir konsekvenserna helt förödande för många. Något oegentligt har inte förekommit, utan den uppkomna situationen – och en eventuell eftertaxering – beror uppenbarligen på ambitiösa skattechefer.

Det vore bra om finansministern här i dag ville uttala att eftertaxeringar inte borde igångsättas. Även om jag är väl medveten om att finansministern inte har rätt att utfärda anvisningar, vore ändå en personlig deklaration av stort värde. En sådan skulle lugna hundratals familjer runt om i landet. Är statsrådet dessutom beredd att se till att händelser liknande den vi nu diskuterar ej tillåts uppstå på andra områden?

Slutligen inser jag att finansministern inte här och nu kan lova kompensation för de värst drabbade familjerna. Jag ville dock fästa uppmärksamheten på de mycket stora ekonomiska påfrestningar som har blivit följden. Jag önskar naturligtvis att de som drabbas av ekonomiska svårigheter utan att själva bära skulden till det inträffade på något sätt får hjälp.

Herr talman! Jag är långt ifrån nöjd med de svar som jag fått. Svaren på den första och den tredje frågan är otillfredsställande, och den andra frågan är inte alls besvarad. Ett klarläggande från finansministern sida är i detta läge inte bara önskvärt. Jag tror att det är nödvändigt, om inte tillfälligheter och olika ambitionsnivåer hos skattemyndigheterna skall avgöra människors skatter.

Anf. 4 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Bertil Danielsson säger sig inte vara nöjd, utan kräver mer. Men på en punkt har han en något märklig begäran. Han säger sig vara helt på det klara med att jag inte kan lägga mig i huruvida skattechefen i något län tar upp frågan om eftertaxering. Ett sådant ingripande vore, efter vad jag förstår, en konstitutionell felaktighet från min sida, som skulle dra mig inför konstitutionsutskottet. Men i nästa mening vill Bertil Danielsson att jag skall göra en personlig deklaration, som då tydligen skall fungera som påtryckning på skattecheferna. Det vill jag absolut inte göra. Jag har bara konstaterat att det finns vissa regler som klagör under vilka förutsättningar eftertaxering kan äga rum, och den upplysningen bör kunna vara tillräcklig för alla dem som vet med sig att de har lämnat riktiga uppgifter i deklarationen. Skattecheferna har att handlägga frågorna utifrån den lagstiftning som finns.

Ingenting har ändrats vare sig i riksskatteverkets anvisningar eller i lagstiftningen. Hyresbilliga tjänstebostäder har varit skattepliktiga under hela denna tid. Det är ökade insatser från taxeringsmyndigheternas sida som har lett till att man har upptäckt att det här förhållandet har förelegat, och tillämpningen av reglerna har berott på om man i de olika länen har gjort sådana insatser eller inte. Det är inte tillfredsställande att det är på det sättet.

Nr 30

Måndagen den
19 november 1984

Om beskattningen av vissa prästers tjänstebostadsför- måner

Måndagen den
19 november 1984

*Om beskattningen
av vissa prästers
tjänstebostadsför-
måner*

Det är därför som en utredning nu skall ta fram förslag om hur riksskatteverket som central myndighet – det är egentligen detta det är fråga om – på ett annat sätt skall kunna styra taxeringen och tillämpningen av våra lagar. Men vi vet samtidigt att basorganet i taxeringsorganisationen, dvs. taxeringsnämnderna, vilar på en gammal princip om det kommunala självstyret, vilket ställer frågan om en direktivrätt från skatteverkets sida i en alldeles speciell dager, men det vill vi alltså inte göra någonting åt.

För att göra alldeles klart vad som skall gälla i fortsättningen vill jag peka på den överenskommelse som har slutits och som innebär att någon förmånsbeskattning inte skall äga rum fr. o. m. 1985 års taxering, vilket skatteutskottet och riksdagen ställt sig bakom. Detta bör vara en upplysning av väsentligt värde för dem det här gäller.

Även om jag lika väl som Bertil Danielsson kan tycka att den här frågan inte utvecklats på ett för de berörda tillfredsställande sätt, har vi ändå så snabbt det över huvud taget har gått försökt reda upp problemen och skapa bättre förutsättningar för framtiden.

Anf. 5 BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! I frågan om vad som skall gälla för framtiden har vi inga delade uppfattningar. Det har skett en förändring i den hyressättning som reglerar prästernas tjänstebostäder, och i det avseendet är man, såvitt jag förstår, nöjd med tingens ordning, även om hyreshöjningarna blev ganska kraftiga just när de infördes. Den osäkerhet som uppenbarligen har rätt kommer att försvinna i och med detta.

Vad det gäller är det sätt på vilket redan fastlagda bestämmelser tillämpas. De har uppenbarligen inte tillämpats likartat i alla delar av landet. JO har i ett mycket kraftigt uttalande fördömt detta. Han använder ord som "oacceptabelt" om de förhållanden som här har uppenbarats. Det vore inte för mycket begärt om finansministern åtminstone uttalade uppfattningen att JO inte har fel i sin bedömning av det här ärendets gång och utveckling.

Finansministern säger att det vore märkligt om han skulle göra en personlig deklaration. Men kammaren har nog ganska ofta fått höra personliga deklarationer och meningsyttringar i olika hänseenden, utan att detta har uppfattats som någon typ av personlig påtryckning. Jag tror att det vore välgörande om finansministern klargjorde att skattelagarna skall tillämpas likformigt i hela landet. Vi har ju under ett stort antal år haft oförändrade bestämmelser, och förmånsvärdet har tagits upp till belopp som har accepterats av alla parter, men plötsligt ett år gör man i vissa län en radikal förändring av bedömningen och taxerar upp ett antal familjer. Detta är oacceptabelt, som JO har uttryckt det. Det är detta som är så märkligt. Vad hände 1981? Hur kom det sig att det blev så här? Initierades det från något håll, eller inträffade det slumpmässigt?

Till grund för den gamla bestämmelsen låg ju att man inte skulle ha ett helt marknadsanpassat värde på bostadsförmånen, utan att det skulle sättas under marknadshyran. Detta har t. o. m. fastlagts av regeringsrätten i ett fall

1960. Därför kunde man rimligen begära att dessa regler fortfarande skulle gälla.

När det gäller anvisningar o. d. som riksskatteverket har att besluta om blir man litet fundersam när man läser ett meddelande från riksskatteverket till cheferna för länens besvärsheter. Riksskatteverket säger i detta meddelande å ena sidan att "det är självklart att det för de skattskyldiga framstår som egendomligt att reglerna används olika inom samma stift", å andra sidan att det är "lämpligt att i vart fall de län som tillhör samma stift är eniga om bedömningsgrunderna". RSV anser alltså egentligen inte fullt ut att alla stift och alla län skall ha samma bedömningsgrunder. Indirekt tillåter RSV olika bedömningsgrunder i olika län och i olika stift. Jag tycker inte att det låter bra. Vi skall ha en likformig tillämpning av de skattelagar som gäller.

Jag har ännu inte fått svar på min andra fråga och hoppas därför att finansministern återkommer.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1984/85:34 om postverkets befordringspolitik

Anf. 6 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Mot bakgrund av postverkets beslut att tillsätta vissa högre tjänster i verkets nya organisation med externa sökande har Rune Torwald i sin interpellation ställt fyra frågor till mig om postverkets befordringspolitik.

De fyra frågorna rör

1. postverkets tillämpning av befordringsreglerna,
2. om postverkets lekmannastyrelse informerats om befordringsreglerna,
3. postverkets rekrytering av personal vid regionförvaltningarna,
4. arbetsfördelningen inom postregionerna.

Låt mig först nämna vad som generellt gäller vid tillsättning av statliga tjänster.

Enligt grundlagen skall avseende fästas endast vid sakliga grunder, såsom förtjänst och skicklighet. Inför tillsättning skall tjänsten normalt kungöras ledig till ansökan. Posten t. ex. har dock enligt sin instruktion möjlighet att låta bli att ledigkunga. Myndighetens kontakter med de fackliga organisationerna inför ett tillsättningsbeslut regleras i det statliga tjänstetillsättningsavtalet.

För posten gäller att personalbehovet för högre tjänster så långt möjligt täcks genom utbildning och utveckling av redan anställda. Det hindrar inte att posten också anställer personer med erfarenhet från andra verksamheter, om det är till fördel för posten.

I samband med genomförandet av den nya organisationen har posten bedömt att det behövs en stark utveckling av ledningsfunktionerna. Man har därför satsat på en omfattande och kvalificerad chefsutbildning. Praktiskt

Nr 30

Måndagen den
19 november 1984

*Om postverkets be-
fordringspolitik*

taget alla chefstjänster i den nya organisationen utannonserades både internt och externt. Urval och tillsättning av tjänsterna har därefter skett med aktiv medverkan av de fackliga organisationerna.

Beslutet om själva urvals- och tillsättningsproceduren togs vid årsskiftet 1983-1984, dvs. i god tid före tillsättningarna i april. Någon retroaktiv tillämpning av nya befordringsregler, som Rune Torwald uttrycker det, har det alltså inte varit fråga om. Enligt posten har det, med några få undantag, rått enighet med personalorganisationerna om tillsättningsbesluten. Vidare har posten fortlöpande redovisat de övergripande principerna för personalfrågorna i samband med omorganisationen i postens styrelse.

När det gäller Rune Torwalds fråga om arbetsfördelningen inom postregionerna kan jag konstatera att posten i sitt fortsatta arbete med organisationen strävar efter att flytta ut arbetsuppgifter och beslutsbefogenheter så långt det är praktiskt och effektivt.

Anf. 7 RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Naturligtvis ber jag att få tacka kommunikationsministern för svaret – det är ju praxis att göra det – även om jag, dess värre, måste konstatera att svaret är ett praktexempel på att man i en besvärlig situation talar om någonting annat än det som diskussionen egentligen avser. Man har t. o. m. valt att referera frågorna i min interpellation på ett relativt ofullständigt sätt, för att det inte skall framstå i full dager att man egentligen inte svarar på de frågor som ställts.

Jag vill inledningsvis säga något om bakgrunden till de frågor som jag riktat till kommunikationsministern i min interpellation den 11 oktober. Jag vill då först gärna framhålla att den hårda kritik som jag kommer med inte har sin grund i en negativ inställning till postverket från min sida – tvärtom. Dagen till ära har jag t. o. m. skrudat mig i postverkets blå slips med frankotecken etc.

Under mina 22 år i postverket hävdades med bestämdhet att den två- till treåriga postassistentutbildning resp. administrativa kurs som erbjöds från 1930- och ända fram till början av 1970-talet låg på en relativt avancerad akademisk nivå, eftersom deltagarna som regel hade avlagt studentexamen eller hade motsvarande kunskaper. Denna uppfattning jävades f. ö. heller inte i samband med att postområdena fick sina personaluppsättningar efter riksdagens beslut 1976.

I många sammanhang har generaldirektör Bertil Zachrisson uttalat vilken "tillgång postverkets välutbildade personal utgör". Men lika uppenbart är att generaldirektör Zachrisson nästan uteslutande lyssnat på Statsanställdas förbunds krav och i samma mån negligerat Statstjänstemannaförbundets krav. Det var exempelvis Statsanställdas förbund som krävde att de högre tjänsterna i regionförvaltningarna skulle ledigförklaras inte bara internt utan samtidigt även externt. Statstjänstemannaförbundet, dvs. de berörda tjänstemännens organisation, ansåg däremot att det fanns tillräckligt med kompetent personal inom verket för att de aktuella posterna skulle kunna besättas.

I sammanhanget bör man kanske också notera att såväl poststyrelsen som Statsanställdas förbund och Statsjänstemannaförbundet är eniga om att den nya organisationen kommer att leda till en viss övertalighet när det gäller personal med högre administrativ utbildning. Inte minst detta borde vara ett skäl för att man i all möjlig mån söker besätta ledigblivna högre befattningar med internsökande. Det finns ju, som Bertil Zachrisson sagt, välutbildad personal att tillgå.

Men hur har det nu gått med utnämningarna vid de nya regionförvaltningarna? Låt mig återge vad två av postverkets personalcirkulär redovisar. Det är alltså fråga om fakta, inte om värderingar från min sida. Det ena cirkuläret är från den 26 april i år. Av cirkuläret framgår att inte mindre än 28 av de aktuella 122 befattningarna närmast under regioncheferna besatts med externsökande. Detta måste alltså uppfattas så, att inte mindre än 23 % av befattningarna inte kunnat besättas av en kompetent internsökande. Är detta möjligt och sannolikt?

Låt mig exempelvis redovisa vad som hänt vid postkontoret Karlskrona i Blekinge. Från början hävdade man att detta regionkontor inte behövdes, därför att det var för litet. Dess bättre inrättades emellertid ett regionkontor även i Karlskrona. Men när man nu skall tillsätta de tre befattningarna närmast under regionchefen har tydligen inte någon av verkets egna anställda med administrativ utbildning ansetts kompetent att klara vare sig personalchefs-, ekonomichefs- eller marknadschefsjobbet. I stället har man tillsatt tre externsökande, varav en är född 1953, en 1952 och en 1939.

Studerar man cirkuläret av den 17 maj som gäller 78 utnämningar inom huvudkontoret – dvs. den gamla centralförvaltningen – finner man att situationen där är helt annorlunda. Där är det nämligen bara två befattningar, dvs. knappt 3 % av de aktuella befattningarna, som har besatts med externsökande. Där om någonstans borde det väl krävas speciellt god kompetens och gott kunnande. Det gäller ju att bemästra nya arbetsuppgifter inom verket, vilka ligger på högsta nivå. Men det är kanske så att om man "sitter i kungens knä", som det brukar heta, är det lättare att bli uppskattad för sina förtjänster än om man tjänstgör i Karlskrona eller Umeå eller i andra regioner.

Hur har detta påverkat de anställda? Jo, det har kommit en storm av protester från personer som känt sig förbigångna, och inte minst har jag kontaktats av många av dem. En kvinna från Skellefteå skriver i en av postens personaltidningar under rubriken Kris i cynism:

"Frågan är om inte detta synsätt blir dödsstöten för den laganda och samarbetsvilja som tidigare varit postverkets verkligt starka kort i personaldetaljen, och som hittills varit vägledande för den postala yrkesutövningen.

Att den äldre arbetskraften inte endast skall finna sig i att bli deplacerad utan även hjärntvättas till att inse att de bör vara med och sänka sin egen lön!! Det är en utmaning mot allt vad mänsklig hänsyn heter och tecken till en begynnande kulturell dekadens som är skrämmande."

Jag nöjer mig med det exempel. Det finns många som jag skulle kunna

referera. De ger uttryck för en stämning som dess värre är ganska allmän vid ett antal av regionkontoren.

Nu till frågan om hur utnämningarna har beretts. Enligt de bestämmelser som gällde fram till den 1 oktober 1984 skulle den sökandes chef avge ett vitsord där denne på sex vitsordspunkter skulle ange huruvida vederbörande var bra, mycket bra eller mindre bra när det gällde den aktuella arbetsuppgiften. Detta för den anställda relativt rättstryggande system har vid de aktuella utnämningarna helt kringgåts. Man har i stället tillämpat ett system som man hävdar att man har enats med de anställdas organisationer om att tillämpa från den 1 oktober 1984. Men eftersom utnämningarna har skett före maj månads utgång rör det sig alltså om en retroaktiv tillämpning av nyssnämnda nya utnämningsregler. Detta är ur alla synpunkter rättsvidrigt.

F. ö. skedde inte ens ledigförklarandet av befattningarna som marknads-, ekonomi- och personalchefer vid de nya regionkontoren på ett normalt sätt. Man fick "anmäla sitt intresse". Jag har här en PM från den 5 december 1983, där det står: "Formen med intresseanmälan har inte samma rättsverkan som formen med ansökan efter ledigförklarande. Sålunda är man inte bunden av ansökningstider m. m. och därmed också oförhindrad att utnämna någon som inte inkommit med intresseanmälan." Har postverkets lekmannastyrelse fått ta ställning till detta flagranta frångående av normal befordringspolitik?

I svaret skriver statsrådet att man har kommit överens med personalorganisationerna om att göra på detta sätt och att man därför inte kan tala om en retroaktiv tillämpning. Man säger: "Beslutet om själva urvals- och tillsättningsproceduren" – märk väl detta – "togs vid årsskiftet 1983-1984, dvs. i god tid före tillsättningarna." Ja, det är sant. Men därmed är inte sagt att man hade rätt att fatta detta beslut. I ett brev till en medlem har ordföranden i ST-Postverket skrivit: "När vi nu äntligen träffat ett nytt avtal var det praktiskt att tillämpa andemeningen i detta avtal även om det formellt gäller först fr. o. m. 1984-10-01." Dessutom står det i ett annat PM från den 28 december 1983 beträffande dessa utnämningar: "Detta innebär att någon vitsordsinfordran inte skall ske." Det innebär i klartext att en person som söker en tjänst på ett annat kontor inte får något vitsord från den egna chefen att återopa, utan att det blir helt upp till den utnämmande regionchefens godtycke om han över huvud taget tar fram några referenser beträffande den internsökande.

De gamla bestämmelserna gällde alltså till den 30 september 1984. Enligt mitt sätt att se kan posten inte, bara därför att man är överens med facket, börja att tillämpa helt andra metoder redan våren 1984. Men det är detta som har skett. Det är klarlagt att tillämpning av här aktuella regler har skett retroaktivt och att postverkets ledning har lyckats få personalorganisationerna att acceptera denna handläggning. Detta förfarande är inte lagligt.

Mot denna bakgrund upprepar jag de tre första frågorna i min interpellation:

1. Avser statsrådet att vidta några åtgärder för att förhindra en retroaktiv tillämpning av nya befordringsregler? Det aktuella fallet kan statsrådet inte

göra så mycket åt – men vi har passerat den 1 oktober, och det finns nu nya regler. Men det kan bli flera fall – reglerna kan ändras på nytt, lika godtyckligt.

2. Har postverkets lekmannastyrelse fått ta ställning till det flagranta frågående av gällande handläggningsordning av befordringsärenden som skett vid utnämningarna av marknads-, ekonomi- och personalchefer vid regionkontoren?

I statsrådets svar står det att de har informerats, men det är inte riktigt detsamma som att man har tagit ställning och fattat beslut. Det står i promemorian från den 28 december att det tvärtom är verkschefen som har fattat beslutet om att tillämpa de nya reglerna. På den punkten är det uppenbart att det icke är styrelsen som har fattat beslut.

3. Vill statsrådet medverka till att postverket inte såsom skett externrekryterar mer än 20 % av ledande befattningar vid regionförvaltningarna när postverket samtidigt aviserar att man kommer att ha ett ganska stort överskott av administrativt utbildad personal under de närmaste åren?

Det är fortfarande en rad utnämningar som ännu inte har gjorts och som måste göras. Osäkerheten för personalen på regionförvaltningarna och på underlydande kontor är mycket stor. De vet över huvud taget inte vilka arbetsuppgifter de kommer att ha efter årsskiftet. Egentligen skulle de ha fått reda på det den 1 juli, men det har de i regel inte fått någonstans. Delegationsförteckningar finns inte upprättade, osv.

Jag återgår till det andra ärendet.

När jag med kommunikationsminister Boström diskuterade den nya organisationen för postverket anförde jag bl. a. farhågor för att det inte skulle bli fråga om en delegering av arbetsuppgifter utan tvärtom en centralisering av befogenheter till de nya regionkontoren. Statsrådet säger nu att posten strävar efter en decentralisering framöver.

Låt mig då anför vad Ingemar Sandberg, ordförande i Statstjänstemannaförbundets postala avdelning, skriver i sin tidning: "En delegering enligt verkets modell ska tydligen innebära att de nya regionkontoren får en närmast oinskränkt makt, medan postområdena riskerar att hamna i ett tomrum utan egentliga befogenheter etc." Det är just vad jag befarade! "En sådan modell ställer vi inte upp på, eftersom detta enligt vår uppfattning inte är att delegera utan snarare centralisera. Alla uttalanden som tidigare gjorts om postområdenas ställning, och löftena om att de ska bibehållas oförändrade, står verket uppenbarligen inte kvar vid."

Längre fram i artikeln skriver Sandberg också om vad som händer den som dristar sig att protestera mot den maktfullkomliga centrala ledningen i postverket: "Man kan rentav uppfatta det så att den som inte ställer upp på ledningens idéer och den nya organisationen inte 'platsar in' i Posten i framtiden! I så fall en minst sagt skrämmande framtidsvision."

Detta är alltså vad de berörda tjänstemännens facklige företrädare anser vara fallet – dvs. inte jag! Genom mina många kontakter med tidigare kolleger har jag emellertid fått sådan information att jag dess värre måste instämma i Sandbergs uppfattning.

Jag vill ge ytterligare ett citat ur Statstjänstemannen nr 11 i år: "Som framgår av en artikel på sidan 16 anser man i ST-facket bl. a. att gd Bertil Zachrisson ändrat på spelreglerna i efterhand genom att ge regioncheferna fullmakt att avgöra framtiden för de 27 postområden som finns kvar i den nya organisationen.

ST-fackets ilska är fullt förståelig. Många av dem som nu jobbar på postområdesförvaltningarna har hittills levat i tron att 'deras' postområde skulle finnas kvar i den nya organisationen. Detta hade de ju också regeringsord på, eftersom detta förutsätts i den proposition som regeringen överlämnade till riksdagen i höstas."

Herr talman! Det finns därför anledning att upprepa även den fjärde av de ursprungliga frågorna i min interpellation: Vill statsrådet fortfarande medverka till att låta de gamla postområdesförvaltningarna behålla sina befogenheter på det sätt som statsrådet ansåg vara självklart när riksdagen tog beslutet om postverkets nya organisation?

Anf. 8 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Rune Torwald klagade över att jag i mitt interpellationssvar hade angett frågeställningen ofullständigt. Det kan jag också beklaga, men nu har den skadan rättats till genom att Rune Torwald har läst upp sin interpellation i dess helhet, så den kompletteringen har vi fått.

Interpellationssvaret tar upp alla de frågor som har ställts. Jag har i svaret i första hand velat, som jag också nämnde, beskriva de generella bestämmelser som gäller vid tillsättning av statliga tjänster. Posten har följt anställningsförordningen och använt sig av s. k. intresseannonsering. Posten hade före beslutet vid årsskiftet 1983-1984 förhandlat med personalorganisationerna, och enighet rådde om både intresseannonseringen och urvalssystemet.

Jag vill inte ge mig in i en diskussion om de beskrivningar av de enskilda fallen som Rune Torwald har gjort i sin interpellation. Men jag vill gärna säga att tillsättning med externsökande har, enligt uppgift, skett endast i ett fåtal fall i regionorganisationerna, och det har varit på orter med övertalighet. Där det har skett har det främst berott på brist på tillräckligt kompetenta internsökande. På huvudkontoret finns övertalighet, Rune Torwald. Den externtillsättning som där har skett har endast avsett tjänster där kompetenta internsökande saknats. De tjänster på regional nivå som tas upp i interpellationen har tillsatts av de nya regioncheferna efter förhandling med de lokala fackliga organisationerna. Även lönesättningsbefogenheterna har överförts till de 33 regionerna. Någon centralisering av tillsättningsförfarandet är det alltså inte fråga om.

Beträffande Rune Torwalds fråga om arbetsfördelningen inom postregionerna är det viktigt att konstatera att region- och områdesförvaltningen är en förvaltningsnivå. De administrativa resurser som finns skall betraktas som gemensamma resurser. Regionchefen har det totala ansvaret för att all verksamhet bedrivs så effektivt som möjligt. Därför är det naturligt att posten söker flytta ut arbetsuppgifter och beslutsbefogenheter så länge det bedöms bidra till effektiviteten. Postverket ser det utan tvivel som viktigt att

ha en levande diskussion om sin organisation och att, Rune Torwald, vara beredd till successiva anpassningar av den.

Nr 30

**Måndagen den
19 november 1984**

Anf. 9 RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Om jag skall vara ärlig måste jag säga att jag är besviken på att regeringen accepterar ett förfaringsätt där en myndighet som postverket anser sig kunna förhandla med sina personalorganisationer, och innan dessa förhandlingar hunnit resultera i författningsändringar, information till de anställda m. m. tillämpa dessa bestämmelser som innebär en nästan total förändring av befördringshandläggningen inom verket.

Det är uppenbart att även tjänstemannafackets ordförande, som erkänner att facket accepterar denna omläggning, också måste vidgå att förändringarna formellt inte börjar träda i kraft förrän den 1 oktober 1984. Likafullt har verksledningen och fackorganisationerna ansett sig kunna trampa lag och anvisningar under fötterna, så att de anställda hamnar i en situation som de inte vet hur de skall hantera.

Ordet intresseanmälan gjorde många förvirrade. Många visste inte när de lämnade in sin ansökan att de redan vid ansökningstillfället borde skaffa fram handlingar som visade vad de dög till. De hade räknat med att det skulle komma att infordras vitsord i vanlig ordning osv. Så har nu alltså inte varit fallet.

Ekonomiavdelningarna är en typisk enhet där man nu tydligen har ansett att de anställda har för dålig utbildning. Det är ju märkligt att ett verk som sedan mer än 60 år har utbildat personal som har studentexamen i botten inte har varit kapabelt att utbilda sina anställda så att de klarar en ekonomichefsbefattning på ett regionkontor. Regionkontoren skall ju inte syssla med bankärenden i den mening som vanliga bankkontor och deras ekonomichefer gör. Detta förbjuder lagen. Man har gjort vissa försök, men PK-banken lär inte släppa ifrån sig vanliga bankärenden. Vad regionkontoren skall göra är att se till att internrevision och annat fungerar. Den verksamheten försvagas avsevärt när man får folk utifrån som inte vet hur organisationen egentligen fungerar.

Jag har också hastigt tittat på hur utnämningarna har skett. Eftersom många av de anställda nu befinner sig i åldern 50–60 år räknade de med att nu få sin slutbefordran, men vi kan konstatera att 42 av de utnämningar som har skett fram till i höst avser personer som är äldre än 50 år. Dessa befattningar finns i huvudsak på olika håll i centralförvaltningen. 70 nyutnämnda är mellan 40 och 50 år och hela 44 är yngre än 40 år. Detta har medfört att en mycket stor grupp av dem som nu är mellan 50 och 60 år inte får någon s. k. slutbefordran. De har i dag inte ens en befattning att falla tillbaka på, därför att även den har försvunnit i hanteringen. I dag har man tjänster, och då blir man något slags "alt-mulig-mand" som danskarna säger; de får göra allt möjligt som man kan hitta på åt dem, eftersom de inte ingår i organisationen.

Jag skulle gärna vilja läsa upp vad en f. d. sektionschef har skrivit i PS nr 11 1984.

"Många sektionschefer vid områdesförvaltningarna är idag mycket bittra

*Om postverkets be-
fördringspolitik*

och besvikna. Känslan av olust och likgiltighet inför framtiden är stor. För många innebär företagsledningens personalpolitik en tragedi och ett personligt misslyckande. Motivationen hos dessa personer är i dag inte särdeles hög och det är inte bra för Posten. I många fall gäller utslagningen (för det handlar ju om en sådan) personer som har mycket lång erfarenhet och stora kunskaper inom sina respektive områden. I stället för att ta tillvara deras självklara fördelar vid valet av nya chefer har alltför många regionprojektledare förblindats av möjligheten att 'rensa ut' och till varje pris välja externsökande eller mindre erfarna internsökande i tron att allt ska fungera mycket bättre på det sättet."

Längre fram säger han, och det tycker jag är det mest väsentliga: "Värdigheten är ett mycket ambitiöst begrepp som också måste hanteras därefter. Är tex erbjudanden om att fungera som handledare och hjälpreda till en externrekryterad chef en värdig behandling? Ett sådant förslag ter sig enbart som ett skämt, men som sådant var det uppenbarligen inte menat." Jag kan själv försäkra att det inte är menat som något skämt. Jag vet en rad kunniga tjänstemän som i dag går just som hjälpredor åt externt rekryterade chefer, vilka, om de var tvingade att ta det fulla ansvaret för den befattning de har, inte skulle få verket att fungera.

Jag frågar därför: Skall även postområdena berövas sina befogenheter? Det är vad som håller på att ske, och jag frågar: Står statsrådet fast vid vad han sade i debatten om dessa frågor i våras?

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1984/85:57 om kompletteringstrafik från inlandsbanan

Anf. 10 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Paul Lestander har med hänvisning till önskemålet om att utveckla sommarens satsning på turisttrafik på inlandsbanan till att gälla också angränsande bygder frågat mig om jag är beredd att

dels ta initiativ för att få fram kompletteringstrafik från inlandsbanan till dess inre omland,

dels låta en sådan kompletteringstrafik ske med ekonomiskt stöd från staten.

Jag vill först erinra om att jag nyligen här i kammaren klargjort att sommarens satsning på inlandsbanan visar att järnvägen kan spela en ökad roll för turismen. SJ arbetar nu också tillsammans med berörda parter och turistorganisationer på att till nästa säsong ytterligare främja turismen och öka tågresandet.

Sedan till Paul Lestanders fråga om anslutningstrafik som kompletterar järnvägen. Jag anser att anslutningsresorna till och från SJ:s fjärrtrafik måste fungera effektivt. För en tillfredsställande kollektivtrafik krävs alltså att våra färdmedel passar bra ihop. Detta gäller inte bara i fråga om förbindelser utan

även för tidtabeller, taxor och information.

Ansvaret för den lokala och regionala kollektivtrafiken har genom riksdagens beslut 1978 ålagts länshuvudmännen. Huvudmännen har därmed fått såväl det politiska som det ekonomiska ansvaret för att ordna länstrafiken. Detta betyder att det i första hand är berörda huvudmän som får bedöma om deras kollektivtrafik skall anpassas och byggas ut till inlandsbanan.

Självfallet har dock SJ som ett fjärrtrafikföretag ansvar för att söka samordna sin trafik med länstrafiken. I flera län har redan SJ tillsammans med länshuvudmännen utvecklat ett nära samarbete. I landet pågår eller planeras också försök med att förbättra denna samordning vad gäller t. ex. information, tidtabeller och linjer. Jag vill också nämna det förslag som nyligen förts fram i rapporten "På nya spår mot framtiden" av den socialdemokratiska arbetsgruppen för trafikpolitik. Förslaget innebär att särskilda samrådsgrupper bör bildas mellan SJ och länshuvudmännen för att få till stånd ett vidgat samarbete. Enligt min mening är det viktigt att både SJ och huvudmännen i sin planering ser till att administrativa gränser inte också blir gränser eller trösklar för resenärerna. Endast därigenom kan resenärernas behov tillgodoses på ett bra sätt.

Till sist som svar på frågan om ekonomiskt stöd. För turistrafik som drivs som beställningstrafik ges inget statsbidrag. Däremot kan enligt gällande regler statsbidrag ges till anslutningstrafik till inlandsbanan på samma sätt som till annan lokal och regional kollektivtrafik. Någon utvidgning härutöver är jag inte beredd att förorda.

Anf. 11 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Tack för svaret, kommunikationsministern.

Satsningen på inlandsbanan har varit positiv. Den är ett exempel på hur man skulle kunna öka turismen inom Sverige. Om den insatsen fullföljs med lämpliga kompletterande trafikmöjligheter till och från banan, skulle detta ha mycket stort värde både för turistnäringen och för befolkningen i området.

Kommunikationsministern anser också att samordning av olika tidtabeller och samråd mellan SJ och länstrafikbolag är nödvändiga för att få en effektiv samplanering för dessa resebehov.

Däremot ställer sig kommunikationsministern helt kallsinnig till några speciella statsbidrag när det gäller säsongsmässig kompletteringstrafik. Med detta är bollen åter hos länstrafikbolagen. För att allt då verkligen skall bli bra måste länstrafikens företrädare ha en stark vilja att satsa på dessa områden. Vi kan ju, som kommunikationsministern, hoppas att så är fallet. Men nog kunde den här frågan tacklas mer offensivt. Självfallet kunde regeringen ha gett ett stimulansbidrag till riktad kompletteringstrafik från och mot inlandsbanan. Detta stöd kunde man ha lämnat under en bestämd tid, exempelvis under två år, för att vinna erfarenhet av resultatet. Om erfarenheterna då blivit positiva, kunde man ha tagit upp diskussionerna om formerna för den fortsatta trafiken.

Nr 30

**Måndagen den
19 november 1984**

*Om kompletterings-
trafik från in-
landsbanan*

*Om hanteringen in-
om departementet
av förslag till bo-
stadspolitiska pro-
positioner*

Jag är besviken över kommunikationsministerns ovilja att ta initiativ till ökade insatser för att främja inlandstrafik och inlandsturism.

Anser inte kommunikationsministern att trafiksatsningar främjar den svenska turistnäringen? Om han anser det, satsa då offensivt!

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1984/85:184 om hanteringen inom departementet av förslag till bostadspolitiska propositioner

Anf. 12 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Knut Billing har frågat mig om jag anser att bostadspolitiska propositioner skall delges skilda parter på bostadsmarknaden för att utgöra underlag för beslut innan de presenterats för riksdagen.

I regeringens proposition 1984/85:18 om statlig fastighetsskatt framhöll jag bl. a. att fastighetsägare som omfattas av räntebidragssystemet skall kompenseras för de kostnadsökningar som den generella fastighetsskatten kan komma att medföra.

Beredningsarbetet med dessa frågor skedde samtidigt som parterna på hyresmarknaden förhandlade om 1985 års hyror. För att parterna så snabbt som möjligt skulle kunna fullfölja förhandlingarna var det nödvändigt att ge information om de åtgärder jag ämnade föreslå regeringen.

Mot denna bakgrund kallade jag samman representanter för SABO-företagen och Hyresgästernas riksförbund och informerade dem om principerna för de åtgärder inom räntebidragssystemet som jag ämnade föreslå regeringen. Motsvarande information har också lämnats till övriga fastighetsägarrepresentanter på hyresmarknaden. Det ankommer självfallet på parterna att ta ställning till om en uppgörelse kan träffas mot bakgrund av en sådan information.

Anf. 13 KNUT BILLING (m):

Herr talman! Jag tackar bostadsministern för svaret på min fråga. Bakgrunden är att överläggningar hölls mellan SABO och hyresgäströrelsen den 24 oktober. Det var vid detta tillfälle som principerna för detta beslut redovisades från bostadsministerns sida. En central överenskommelse träffades mellan parterna den 30 oktober. Propositionen beslutades den 8 november och förelades riksdagen den 9 november.

Tidningen Bo Fast, som är organ för SABO-företagen, skriver i sitt senaste nummer:

”Det var den 24 oktober som bostadsminister Hans Gustafsson kallade till sig representanter för SABO och hyresgästernas riksförbund. Han informerade då om vilka principer som ska gälla för den kompensation för fastighetsskatten som ska utgå till fastigheter med statlig räntegaranti. Förslaget föreläggs riksdagen i dagarna.”

I svaret säger nu bostadsministern att den här åtgärden vidtogs för att

*Om hanteringen in-
om departementet
av förslag till bo-
stadspolitiska pro-
positioner*

parterna så snabbt som möjligt skulle kunna fullfölja sina förhandlingar, och då var det nödvändigt att ge den här informationen. Han kallade då till sig dem, och han har också, säger han, informerat övriga fastighetsägarrepresentanter på hyresmarknaden – precis som om detta skulle göra saken bättre.

Den ordning som bostadsministern valt innebär att bostadsministern får ett direkt ansvar för parternas beslut. Det innebär vidare att bostadsministern bekänner sig till det korporativa samhället – det samhälle där det är organisationerna och regeringen som styr landet, medan riksdagen reduceras till en samling nickedockor, åtminstone den del som representerar regeringspartiet.

Det naturliga och självklara enligt grundlagen vore väl ändå att ett statsråd presenterade sina förslag för regeringen, som överlämnar dem till riksdagen för beslut. Eventuella parter på marknaden får väl diskutera när det behagar dem och, om de vill – det är deras ensak –, avvakta riksdagens beslut. Men varken regering eller riksdag har ju något ansvar för parternas förhandlingar – dessa sköter de själva.

Det är alldeles uppenbart att bostadsministern och jag har helt olika uppfattningar i denna principfråga, för bostadsministern tycker inte att han har handlat fel. Bostadsministerns svar innebär, såvitt jag förstår, att han kommer att fortsätta på den inslagna vägen – korporativismen är här för att stanna, åtminstone så länge Hans Gustafsson är bostadsminister.

Anf. 14 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Låt mig till att börja med säga att det hade varit ytterst olämpligt att parterna på hyresmarknaden, som var tvingade att komma fram till ett snabbt avtal bl. a. på grund av att hyresstoppet hade upphävts, först hade träffat avtal och därefter fått kännedom om den proposition som här diskuteras.

Dessutom vill jag säga till Knut Billing att det förfarande som tillämpats här är ett allmänt förfarande, som tillämpas av alla regeringar – inte minst de borgerliga: innan propositioner framläggs ger man parterna tillfälle att framföra sina synpunkter. Vi har inte, vilket var vanligt under de borgerliga regeringsåren, meddelat innehållet i propositionerna till pressen först några veckor, innan propositionerna avlämnats till riksdagen.

Här har parterna fått en information om det förslag som vi tänkte lägga fram. Riksdagen har full frihet att avslå eller bifalla förslaget. Riksdagen är självfallet inte bunden av den information som lämnats, utan det är riksdagen som avgör ärendet. Parterna själva bedömer värdet för deras arbete av den information som de kunnat få.

Anf. 15 KNUT BILLING (m):

Herr talman! Bostadsministern säger att detta är ett allmänt förfaringsätt. Det är möjligt att det är det för Hans Gustafsson, men jag bestrider att det är den normala ordningen att principer som framläggs i en proposition delges parterna flera veckor innan propositionen avlämnas till riksdagen. Det normala hade väl varit att riksdagen först fått ta del av förslaget. På grundval

*Om hanteringen in-
om departementet
av förslag till bo-
stadspolitiska pro-
positioner*

av det förslag som regeringen framlägger får väl parterna förhandla. Att på detta sätt i förväg delge parterna principerna och att parterna träffar ett avtal på grundval härav innan riksdagen fattat beslut innebär enligt min uppfattning ett klart åsidosättande av riksdagens ställning.

Det är alldeles uppenbart att vi har olika uppfattningar i den saken och att bostadsministern tycker att det kanske inte spelar så stor roll vad riksdagen anser, tänker och säger. Det är bara att beklaga att vi har dessa skilda uppfattningar. Det är inte mycket mer att göra åt den saken än att just beklaga bostadsministerns inställning till riksdagen.

Anf. 16 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Jag vill rätta Knut Billing när han säger att detta är någonting som är vanligt för bostadsministern men inte för andra. Jag tycker att Knut Billing skall tala med dem som satt i regeringen under de borgerliga sex åren om hur de förfor på den här punkten.

Dessutom är det ju en ganska orimlig ståndpunkt att först låta riksdagen anta en proposition och därefter låta parterna få möjlighet att påverka propositionens innehåll. Det är väl ganska rimligt att under arbetet med en proposition de som är berörda får tillfälle att framföra sina synpunkter. Om synpunkterna är väl avvägda kan det föranleda att propositionen får ett innehåll som passar bättre och som är förenligt med den politik man vill föra.

Detta är inte på något sätt ovanligt. Det förekommer i diskussioner med kommunförbunden och med intresseorganisationer, i syfte att få fram propositioner som har ett så brett stöd som möjligt.

Anf. 17 KNUT BILLING (m):

Herr talman! Det normala är ju att vi följer fastställd ordning även när det gäller den proposition bostadsministern nyligen avlämnat, nämligen den om fastighetsskatt. Det innebär att olika organisationer på marknaden mot bakgrund av bostadsministerns förslag redovisar sin syn för riksdagens utskott, i detta fall bostadsutskottet, talar om vad de tycker och tänker och föreslår olika förändringar. Det är enligt min uppfattning en onormal ordning att en regering har överläggningar med olika organisationer på marknaden och upprättar sina propositioner i enlighet med dessa organisationers önskemål.

När jag sade att det var vanligt för bostadsministern att agera på detta sätt avsåg att jag att bostadsministern gjorde på exakt samma sätt för ett år sedan, då det var motsvarande överläggningar inför den överenskommelse som parterna på marknaden träffade angående ett hyresstopp.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1984/85:54 om åtgärder mot radonstrålriskerna i byggnader

Nr 30

Måndagen den
19 november 1984

Anf. 18 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Agne Hansson har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta med anledning av larmrapporterna om radon i byggnader. Frågan har ställts mot bakgrund av de förslag radonutredningen (Jo 1979:01) lagt fram i sitt slutbetänkande (SOU 1983:6) "Radon i bostäder" från år 1983.

Radonutredningen presenterade år 1979 en promemoria (Ds Jo 1979:9) med preliminära förslag till åtgärder mot strålrisker i byggnader. I promemorian föreslog utredningen provisoriska gränsvärden för radondotterhalten i byggnader. Riksdagen antog i maj 1980 en proposition (1979/80:97) som behandlade radonfrågan. Med utgångspunkt härifrån utarbetade planverket och socialstyrelsen bestämmelser med gränsvärden för strålning. Statliga lån infördes till de åtgärder som var nödvändiga i befintliga byggnader. Arbetet med att sänka strålriskerna i våra bostäder har alltsedan dess bedrivits enligt utredningens förslag.

Fortsättningsvis lämnas stöd för åtgärder mot bl. a. radon inom ramen för bostadsförbättringsprogrammet. Stödet lämnas i vissa fall som ränte- och amorteringsfria tillägglån. Tillägglån ges för sådana kostnader som inte kan bäras av huset i ombyggt skick.

Radonutredningen har i sitt slutbetänkande lagt fram förslag som i huvudsak bygger på de preliminära förslagen som utredningen presenterade 1979. Många åtgärder har därför redan genomförts. Inom regeringskansliet övervägs f. n. vad som närmare bör göras med anledning av betänkandet.

Vad gäller krav på byggnader – som är mitt ansvarsområde – räknar jag med att planverket vid den kommande översynen av Svensk byggnorm också uppmärksammar vad radonutredningen har föreslagit. Jag kan samtidigt nämna att planverket i samarbete med socialstyrelsen och arbetarskyddsstyrelsen avser att utarbeta ett handlingsprogram mot hälsorisker i inomhusmiljön.

Anf. 19 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag vill tacka bostadsministern för svaret på min interpellation, även om svaret var tunt. Det mesta av vad som sägs är ju i stort sett redan känt.

Bostadsministern säger att vad som har hänt när det gäller radonfrågan är vad den borgerliga regeringen åstadkom när den lade fram sin proposition och riksdagen fattade beslut om den – och det har vi noga följt upp. Vad som därefter har hänt, de larmrapporter som har kommit och den utredning som lades fram för två år sedan – ja, det funderar man fortfarande på i regeringskansliet.

Bostadsministern säger: "Vad gäller krav på byggnader – som är mitt ansvarsområde – räknar jag med att planverket vid den kommande översynen av Svensk byggnorm också uppmärksammar vad radonutredningen har föreslagit." Det gäller alltså den s. k. PBL-lagstiftningen.

*Om åtgärder mot
radonstrålriskerna
i byggnader*

Måndagen den
19 november 1984

*Om åtgärder mot
radonstrålriskerna
i byggnader*

Det här är naturligtvis inte mycket till tröst för de 30 000 husägare som har fått ett radonproblem på halsen. Det innebär inte heller någon garanti för att inte fler människor i framtiden råkar ut för radonproblem i sina bostäder.

Är det så att bostadsministern hyser tvekan med anledning av problemets art och vidd? Jag medger gärna att radonproblemet inte är lättlost. Men att det rör sig om ett svårt problem får ju inte leda till uppgivenhet. Det är väl ändå inte så illa att bostadsministern och regeringen nonchalerar ett av de allvarligaste problem som vi f. n. har på bostadsområdet, nonchalerar den oro många människor känner när de funderar över om det förekommer radon i deras hus. De hyser kanske oro över vad som kan hända när barnen bor i det undre planet av huset, osv.

Det finns en rad skäl som talar för att det nu är hög tid för regeringen att handla i radonfrågan och lägga fram ett samlat och konkret åtgärdsprogram. Som jag framhåller i min interpellation har radonutredningen pekat på åtgärder som bör genomföras men som ännu inte har vidtagits. I många fall rör det sig om ganska enkla åtgärder, som kan genomföras till rimliga kostnader. Detta gäller exempelvis åtgärder för att se till att nyproducerade hus blir radonfria.

Många experter och forskare säger att det har varit ett stort misstag att bygga hus på plattor som lagts direkt på marken. Radonutredningen talar om att det åtminstone borde finnas en konstruktion som gör att huset tål att lyftas. Är bostadsministern exempelvis beredd att medverka till åtgärder som gör det här möjligt? Därmed skulle man bl. a. kunna komma åt de fukt- och mögelproblem som föreligger i dag.

Men det finns också en rad andra skäl för att nu handla i radonfrågan.

För det första: Det kommer allt tätare larmrapporter från våra forskare. Det finns t. ex. forskare som ifrågasätter radonutredningens gränsvärden – de värden som vi i dag lever efter. Det finns vidare forskare som hävdar att gränsvärdesbestämningen har blivit en kompromiss mellan farlighet och kostnad. Detta sägs bl. a. i den forskarrapport som nyligen kom från Chalmers och som redovisar ett s. k. forskarförhör med landets främsta experter på det här området.

För det andra: I rapporten sägs också – vilket gör det än viktigare att handla – att det nu är klart bevisat att radon i byggnader ger lungcancer.

Riskbedömningar när det gäller hur många människor som kommer att dö på grund av hög radonförekomst i våra bostäder har också gjorts av statens strålskyddsinstitut. En beräkning enligt de nya medelvärdena i radonutredningens slutbetänkande ger en dödsfallssiffra på 1 100 lungcancerfall per år på grund av radon i bostäder.

Det är inte, herr bostadsminister, att förundra sig över att människor känner oro inför dessa fakta, människor som inte vet om denna riskfaktor med radon kan förekomma i deras hus som är den största investering de kanske någonsin gjort i livet. Att 1 100 människor dör årligen i cancer på grund av radon i bostäder om ingenting görs, är inte detta siffror som skrämmer, herr bostadsminister, och ger anledning att ta radonfrågan på allvar och göra någonting? Sätter man de här riskfaktorerna i relation till vad

som görs på andra områden, exempelvis på trafikområdet, är det lika förvånande att ingenting görs här.

Uppgifter om ökad cancerrisk genom sambandet radonstrålning-rökning-avgaser börjar också att dugga allt tätare.

För det tredje krävs uppföljningsåtgärder. Det finns i dag tillräckligt bra mätmetoder för att ta reda på radonhalten, säger forskarna. Många mätningar har också gjorts, men det behövs uppföljningar av mätningar, och man bör ta reda på vad åtgärderna haft för effekt. Det har inte skett i någon större omfattning hittills.

För det fjärde krävs resurser till mer forskning beträffande radonproblemet. Radonutstrålning från byggmaterialet är inte längre något problem, i varje fall inte i de nya husen, utan det är problemet med radonstrålning från marken. Ännu så länge finns det inte någon säker och entydig lösning på detta problem. Här krävs det forskarinsatser för att förhindra att vi bygger på oss nya radonhus. Även om det forskas en hel del fattas mycket forskning och utveckling, innan vi vet hur radonstrålningen från marken skall bemästras. Det som bekymrar forskarna mest är tydligen att regeringen tycks nonchallera radonproblemet i så stor utsträckning. Det är djupt allvarligt.

Herr talman! Det finns således en rad olösta problem. Flera skäl talar för att ett samlat åtgärdsprogram bör sättas in mot radon i våra bostäder. Människornas oro stiger. Både till statens institut för byggforskning och till statens strålskyddsinstitut ringer och skriver människor enligt uppgift praktiskt taget varje dag för att få råd och hjälp när det gäller att åtgärda och sänka radonnivåerna. De hälsovårdsnämnder som i dag har resurser att mäta radon kan i regel endast ge enkla besked, exempelvis: Ventilera era bostäder och täta golven mot marken. Forskarna på området saknar förståelse från statsmakterna. Denna brist på förståelse, nonchalans, oförmåga eller vad det nu är från regeringens sida tycks också gå igen i svaret på min interpellation. Varför tar regeringen inte radonfrågan på allvar? Vad avser regeringen t. ex. att göra för att radonutredningens gränsvärden och tidsfristerna två och fem år kommer att hållas? Hur många av de ca 30 000 radonhusen med strålning över 400 Bq/m³ är åtgärdade hittills?

Anser bostadsministern att de gränsvärden som radonutredningen satt upp är tillräckliga mot bakgrund av de senaste larmrapporterna från forskarna?

Kommunernas spårningsarbete är dyrt och tar lång tid. Avser regeringen göra något åt detta?

Radonutredningen förordar informationsinsatser. Vilka åtgärder har regeringen vidtagit beträffande informationen kring radonfaran och riskerna, och vilka åtgärder avser regeringen att vidta?

När kan riksdagen förvänta sig ett förslag från regeringen med anledning av vad radonutredningen i övrigt föreslår?

Anf. 20 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! I fråga om vad som har blivit gjort är det först och främst så att både socialstyrelsen och planverket har givit ut råd och anvisningar om hur man skall förfara för att undvika att få radon i byggnader.

Nr 30

Måndagen den
19 november 1984

*Om åtgärder mot
radonstrålriskerna
i byggnader*

Måndagen den
19 november 1984

*Om åtgärder mot
radonstrålriskerna
i byggnader*

Dessutom har gränsvärden fastställts i sammanhanget.

Dessutom har socialstyrelsen gett ut handledning för hälsovårdsnämnderna när det gäller hur man skall pröva om det förekommer radon eller inte.

Dessutom har riksdagen på förslag av regeringen beslutat att finansiering av de åtgärder som erfordras för att bli av med radon när man redan har byggt kan ske inom ramen för det bostadsfinansieringssystem som har införts i det s. k. bostadsförbättringsprogrammet, där man kan få starkt subventionerade åtgärder. För att ytterligare hjälpa dem som har en så besvärlig ekonomisk situation att de inte själva kan klara av problemet har man, också på regeringens förslag, infört s. k. tillägglån, dvs. ränte- och amorteringsfria lån, som hjälp för att finansiera åtgärder mot radon.

Jag tycker nog att en hel del åtgärder har vidtagits, i vissa fall t. o. m. innan radonutredningens förslag förelåg.

När det sedan gäller frågan om radon, tror jag att Agne Hansson, som har tagit del av så mycket av vad forskarna har sagt, också hade gjort klokt i att som vi vänta för att ta del av cancerkommitténs rapport, som framlades i slutet av augusti månad. Jag vågar nog säga att det inte är någon tvekan om att i cancerkommittén finns samlad den främsta expertis som finns i landet när det gäller strålningseffekter och liknande.

Cancerkommittén konstaterar att man inte kan komma längre än man f. n. har gjort i radonkommittén. Cancerkommittén anser att man inte nu bör gå vidare, utan i stället bör följa de åtgärder som redan är vidtagna och dem som är föreslagna av radonutredningen. Cancerkommittén anser vidare att man av praktiska skäl t. v. bör godta radonutredningens förslag avseende nya hus.

Beträffande den siffra som Agne Hansson redovisade om beräknat antal dödsfall i cancer, åberopar radonutredningen att antalet ligger någonstans mellan 300 och 1 100 fall. Cancerkommittén har kommit fram till att det mindre antalet, ca 300 fall, är mer sannolikt än 1 100.

Jag tror nog att man hitintills har gjort vad som har varit möjligt att göra på grundval av det kunskapsunderlag som finns. Vi kan också konstatera att de åtgärder som nu övervägs i departementet, sedan cancerkommitténs förslag har kommit, naturligtvis bygger på vad radonutredningen har lagt fram. Vi får se vilket resultat vi kan komma fram till vid beredningen.

I fråga om ytterligare forskning tror jag inte det finns någon som har en annan mening än att det behövs sådan. I alla områden i landet kräver man mera forskning, och det är motiverat på alla andra områden också. Cancerkommittén tar upp detta och säger att den enda möjlighet man kan ha att få något säkrare prognoser när det gäller radonet skulle bestå i att genomföra en s. k. epidemiologisk utredning. Den skulle ta mellan fyra och sju år. Det är en fråga som inte tillhör mitt ansvarsområde, men det måste övervägas om en sådan undersökning skall komma till stånd.

Vi anser att radonproblemet är ett allvarligt problem, och vi strävar efter att komma till rätta med det. Men frågan är inte så lätthanterlig som man kanske kunde få ett intryck av när man hörde Agne Hanssons inlägg i debatten här. Det är dessutom många parter som har ett ansvar. Det gäller inte minst de kommunala myndigheterna, exempelvis miljöskydds- och

hälsovårdsnämnderna och byggnadsnämnderna. Naturligtvis har också den enskilde fastighetsägaren ett ansvar.

Anf. 21 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag medgav i mitt första inlägg att jag inte ansåg att radonproblemet var ett problem som var lätt att hantera eller lätt att lösa. Men det hindrar inte att man följer upp de beslut om gränsvärden o. d. som bostadsministern själv har åberopat. T. ex. bör han kunna ge besked om hur arbetet efter de beslut som vi redan har fattat fortgår.

De gränsvärden som riksdagen har fastställt, och som bostadsministern hänvisade till, ifrågasätts alltså, som jag sade, av Chalmersforskarna. De anger att det föreligger cancerrisk även med det gränsvärde på 400 Bq/m^3 som nu är gällande. Chalmersforskarna menar att en ofarlighetsgräns bör ligga på 40 Bq/m^3 , alltså tio gånger mindre strålning.

Bostadsministern hänvisade till de låneregler som finns för att hjälpa husägare med radonproblem. Jag kan notera att en kommun i dag inte kan tvinga enskilda husägare att bygga om sina hus, även om de får hjälp i form av radonlån. En undersökning som har utförts i Skövde – och som Chalmersforskarna refererar till – visar att man långt ifrån har gjort något åt den radonstrålning som man redan vet om. Det finns tydligen mycket som fortfarande är oklart och som man behöver ta itu med innan vi är på väg mot en lösning.

Bostadsministern sade att regeringen funderar på att lägga fram förslag sedan cancerkommittén nu har kommit med sitt betänkande. Om jag fattade bostadsministern rätt, litat han alltså inte på de uppgifter om riskerna för lungcancer som radonutredningen har tagit fram, utan hänvisar till andra siffror, som är lägre. Enligt bostadsministern skulle antalet ligga mellan 360 och 1 100 fall. Jag har i andra sammanhang sett att detta osäkerhetsintervall pendlar mellan 365 och 3 300 fall.

Det oroande i det bostadsministern nu säger är att han tycks vara lugnad om siffran för dödsfall ligger runt 300 per år. Även om den siffran stämmer är det lika allvarligt att man undviker att göra något, när vi vet att riskfaktorn ligger så högt. Även om "bara" 300 dör i lungcancer varje år borde regeringen ta radonfrågan på allvar och sätta in de åtgärder som krävs för att vi skall komma en bit på vägen mot en lösning.

Anf. 22 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Att cancerkommittén kommer fram till att det är 300 i stället för 1 100 människor som kan befaras ha drabbats av cancer på grund av radon ser jag inte på något sätt som ett skäl för att uraktlåta att göra någonting. Jag tycker det är allvarligt nog i alla fall. Jag tar det snarast som ett uttryck för hur skiljaktiga uppfattningarna i den här frågan är emellan forskarna och emellan alla som är verksamma på området. För varje gång frågan sysselsätter våra vetenskapsmän, forskare och andra får vi ett förbättrat kunskapsunderlag, och jag tycker att cancerkommittén är ett mycket viktigt instrument i det sammanhanget. Men för var och en som drabbas är det naturligtvis lika

Nr 30

Måndagen den
19 november 1984

*Om åtgärder mot
radonstrålriskerna
i byggnader*

Måndagen den
19 november 1984

*Om handläggning-
en av ärenden om
lån till grundför-
stärkning av bo-
stadshus*

allvarligt, Agne Hansson – det må gälla 300 eller 1 100.

För att ställa de här problemen i relation till andra problem kan jag peka på det som stod att läsa i går, nämligen att 7 000 personer om året dör på grund av alkoholmissbruk. Det finns alltså en mängd olika problem. Jag vill nämna för Agne Hansson att ett av våra stora problem, som har större omfattning än radonproblemet och som i de flesta fall får minst lika allvarliga följder, är mögelhusen. De orsakar väldiga problem för människor som drabbas både psykiskt och fysiskt. Det är inte lätt, Agne Hansson, att klara av alla uppkommande problem i världen med en gång. Vi gör så gott vi kan. När det gäller radonet har vi skapat finansieringsmöjligheter och vi har skapat normer. Vi tänker fortsätta att arbeta med frågan.

Anf. 23 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag noterar att bostadsministern är medveten om problemen och att han bedömer att det som skett är allvarligt nog. Men varför gör då inte regeringen någonting? Det har inte hänt någonting i form av åtgärder från regeringens sida sedan riksdagen fattade sitt beslut 1980. Avser bostadsministern att exempelvis avsätta de resurser som forskarna har krävt för att kunna gå vidare? I dag saknar ju forskarna sådana resurser. Hur fortgår arbetet med de 30 000 hus som skulle åtgärdas inom fem år, dvs. de som hade en strålning på 400 Bq/m³, och med de hus som skulle åtgärdas inom två år och som hade en ännu starkare strålning?

Det räcker inte med att konstatera att detta är ett allvarligt problem och att hänvisa till att vi har ett ännu allvarligare problem, nämligen mögelproblemet. Också jag vill livligt understryka att mögelhusen innebär ett stort problem. Men om regeringen nu är medveten om att problemen är så allvarliga, måste den försöka komma fram till konkret handling.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 1984/85:59 om handläggningen av ärenden om lån till grundförstärkning av bostadshus

Anf. 24 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Erling Bager har frågat mig om jag är beredd att verka för en förenklad handläggning av ansökningar om lån till grundförstärkning.

Den 1 januari 1984 infördes möjligheter att få bostadslån för enbart grundförstärkningsåtgärder. Bostadslånen lämnas utan rambegränsning.

Fr. o. m. samma datum kan även ränte- och amorteringsfria tillägglån lämnas för grundförstärkningsåtgärder, om kostnaderna är så höga att de inte kan bäras av huset i ombyggt skick. Tillägglånen lämnas inom en ram som för år 1984 är fastställd till 15 milj. kr. Endast en del av ramen har utnyttjats. Jag vill därför framhålla att ingen fastighetsägare har behövt avstå från grundförstärkningsåtgärder under år 1984 på grund av att ramen är för liten.

Om handläggningen av ärenden om lån till grundförstärkning av bostadshus

Att antalet ansökningar om tillägglån har varit lågt beror enligt bostadsstyrelsen på den korta tid som låneformen har funnits och på byggherrarnas planeringssituation.

Självfallet skall en enkel handläggning av ansökningarna eftersträvas. En omsorgsfull projektering och fullständig låneansökan är dock ofta nödvändig – speciellt vid sådana tekniskt komplicerade åtgärder som det här är fråga om.

Det kan vara svårt att när en ny låneform införs omedelbart finna den smidigaste tillämpningen. Det kan inte uteslutas att tillämpningen i inledningsskedet har bidragit till att antalet ansökningar hittills är begränsat. Jag har erfarit att bostadsstyrelsen är observant på dessa frågor och arbetar med en översyn och förenkling av tillämpningen.

Anf. 25 ERLING BAGER (fp):

Herr talman! Jag vill tacka bostadsministern för svaret. Jag tycker det är glädjande och värdefullt att ha fått statsrådets besked när det gäller att, om så bedöms nödvändigt, förenkla tillämpningsreglerna för tillägglån till grundförstärkning. Jag tycker också att det är värdefullt att ha fått beskedet att bostadsstyrelsen skall följa detta med uppmärksamhet och vidta åtgärder.

Jag anser i likhet med statsrådet att huvudorsaken till att så få ansökningar om lån till grundförstärkning inkommit inte är ramens storlek 15 milj. kr. per år, utan att det i stället är tillämpningen vid ansökan som är otymplig. Jag vill också senare gå närmare in på ett par frågor som bostadsministern berörde.

En av de stadsdelar som särskilt utpekats i samband med diskussionerna om statligt stöd till grundförstärkning är Göteborgs Vasastad.

Denna stadsdel byggdes till största delen under en relativt kort period i slutet av 1800-talet och är alltså mycket välbevarad. I stadsdelen finns ca 200 fastigheter. Såväl rikt utsmyckade fasader som vackra lägenheter och trapphus har stora skönhetsvärden, och stadsdelens bevarande har bedömts vara av riksintresse. Tyvärr finns i många av kvarteren en eller ett par fastigheter vars grundläggningsförhållanden på sikt kan leda till rivning.

I Göteborgs byggnadsnämnd, där jag själv är ledamot, följer vi med oro ett tiotal fastigheter i stadsdelen, vilkas framtid hotas av osäkerhet om grundförstärkningsåtgärdernas finansiering.

Min bedömning är att de förändringar av tillämpningsreglerna som jag har föreslagit väsentligt skulle kunna medverka till att ombyggnad av de berörda fastigheterna kommer till stånd. Jag fruktar annars att ansökningarna från Göteborg även i fortsättningen kan komma att utebli.

Jag skulle därför ytterligare vilja fråga statsrådet: Om det skulle vara så att bestämmelser som bostadsdepartementet svarar för även hindrar att reformen får det genomslag som riksdag och regering avsett, är då statsrådet beredd att medverka till att sådana hinder röjs undan?

Vidare menar bostadsministern i svaret att en omsorgsfull projektering och fullständig låneansökan ofta är nödvändiga – ”speciellt vid sådana tekniskt komplicerade åtgärder som det här är fråga om”.

Detta är riktigt men beror delvis på att osäkerhet i dag råder om vilka

*Om handläggning-
en av ärenden om
lån till grundför-
stärkning av bo-
stadshus*

åtgärder som skall räknas till grundförstärkning. En del hävdar t. ex. att även skador i överbyggnaden, dvs. första, andra, tredje våningen osv., som tillkommit till följd av förändringar i grunden, bör berättiga till tilläggs lån.

Jag menar att tilläggs lån till grundförstärkning huvudsakligen bör utgå för åtgärder i grunden. I de fall en byggnad, utöver grundförstärkning och ombyggnad, kräver dyra åtgärder i överbyggnaden bör det kulturhistoriska värdet prövas särskilt. En sådan begränsning skulle innebära att den sökande till att börja med endast behövde redovisa detaljprojektering av grundförstärkningen. Därefter skulle preliminärt lånebesked kunna lämnas.

Jag vill fråga bostadsministern: Är bostadsministern beredd att verka för en sådan precisering vid grundförstärkningslåneansökanens användning att man skall ha ett färdigt underlag när det gäller grundförhållningsarbetet men i övrigt inte behöver ha ett färdigt projekteringsunderlag för att få ett preliminärt besked beträffande grundförstärkningslånet?

Jag vill också upprepa den fråga jag ställde tidigare: Om det skulle vara så att bestämmelser som bostadsdepartementet svarar för även hindrar att reformen får genomslag, är statsrådet då beredd att medverka till att sådana hinder röjs undan?

Anf. 26 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Jag tycker inte att vi skall ha någon enda bestämmelse som krånglar till det hela, varken i detta avseende eller i andra bostadsfinansieringsfrågor, som inte är motiverad av starka skäl. Det går inte att bara utan vidare svara på frågan om varje bestämmelse skall tas bort som skulle kunna vara hindrande i fråga om genomförandet av en reform. Man måste alltid se till andra konsekvenser i sammanhanget, bl. a. de ekonomiska. Frågor som gäller ombyggnader av fastigheter är ju frågor med stor ekonomisk räckvidd. Vi kan inte utan vidare utesluta att bestämmelserna misstolkas, till sökandens fördel. Vi har ju, som Erling Bager väl vet, erfarenheter från Göteborg. Vi vet således hur det kan gå i ombyggnadsärenden, om blanketten i fråga inte är vettigt utformad. Bara ett ord i en bostadslåneansökan kan innebära stora utgifter för staten, vilka eljest kanske icke skulle vara motiverade. Därför måste sådana här frågor hela tiden vara föremål för prövning från flera skilda utgångspunkter – även med utgångspunkt i önskemålet att det tekniska utförandet blir tillfredsställande – så att vi kan slippa frågor om varför vi släpper igenom olika ting.

Inom den ramen är jag beredd att säga att jag vill medverka till att varje bestämmelse som inte motiveras av starka skäl försvinner, om den inte kan stödjas av motiveringarna.

Som svar på den andra frågan skall jag bara säga att jag i dag inte vill ta ställning till om man skall göra en sådan precisering som Erling Bager talade om här, dvs. att man har en särredovisning när det gäller grundförstärkningar i förhållande till ombyggnaderna i övrigt. Det är en fråga som vi måste pröva. Vi måste studera konsekvenserna därvidlag. Vidare är det en fråga för bostadsstyrelsen också. Men så mycket kan jag säga som att det är väl värt att överväga detta.

Anf. 27 ERLING BAGER (fp):

Herr talman! Den viljeinriktning som bostadsministern visar när det gäller att förenkla tillämpningen av bestämmelserna i detta sammanhang och att minska det byråkratiska krånglet är vällovlig.

Jag vill i detta inlägg något beröra en fråga som bostadsministern tog upp i sitt svar här tidigare. I svaret framhålls att endast en del av beloppet inom angivna ram på 15 milj. kr. utnyttjas i år. Ingen ansökan har resulterat i att man inte har fått lån på grund av att ramen varit för liten. Jag tror att förklaringen till detta i viss mån kan vara följande:

I praktiken utgår redan i dag stora bidrag till grundförstärkning. Privata fastighetsägare medges nämligen reparationsavdrag för grundförstärknings- ar, eftersom sådana numera betraktas som underhållsåtgärder. Det är därför naturligt att allmännyttiga bolag är mera intresserade.

Allmännyttiga bolag har inte samma möjligheter att utnyttja avdragsrätten och är därför i högre grad hänvisade till lån. Det är samtidigt välkänt att många allmännyttiga bolag har en bekymmersam ekonomi. Mot den bakgrunden får man se den låga graden av riskvilja från bolagens sida när det gäller att söka tillägglån med nuvarande regler.

I förlängningen kan effekten bli att tillägglån till grundförstärkning visserligen utnyttjas, men av fastighetsägare som i nödfall även har en annan möjlighet att finansiera åtgärderna.

Är bostadsministern beredd att särskilt bevaka de allmännyttiga bolagens problem i detta avseende?

Anf. 28 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Jag vill bara kort säga att frågan om de allmännyttiga bostadsföretagens situation i övrigt – både med hänsyn till det sociala ansvaret och med hänsyn till bostadsfinansieringen – är föremål för behandling av bostadskommittén. Vi får ta slutgiltig ställning när ett förslag från denna föreligger. Man avser att lägga fram ett betänkande någon gång fram på nyåret.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på interpellation 1984/85:55 och frågorna 1984/85:125 och 133 om åtgärder mot utsläpp av tungmetaller från kommunala reningsverk

Anf. 29 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Anders Dahlgren har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser vidta dels för att minimera användningen av tungmetaller vid avloppsreningsverken, dels för att kommunerna skall ta ett juridiskt ansvar för att rötslam som erbjuds jordbrukare inte innehåller mängder av miljöfarliga ämnen som kan orsaka allvarliga skador på jordbruksmarken, dels för att ämnen med långlivade miljöeffekter skall prioriteras i miljöskyddsarbetet.

Nr 30

Måndagen den
19 november 1984

*Om åtgärder mot
utsläpp av tungme-
taller från kommu-
nala reningsverk*

*Om åtgärder mot
utsläpp av tungme-
taller från kommu-
nala reningsverk*

Lars Ernestam och John Andersson har frågat mig speciellt om vilka åtgärder jag avser vidta mot sådana utsläpp av tungmetaller från avloppsreningsverken som hänger samman med användningen där av tungmetallhaltiga fällningskemikalier.

Jag besvarar interpellationen och de båda frågorna i ett sammanhang.

Den omfattande utbyggnaden av kommunala avloppsreningsverk för långt gående rening av avloppsvattnet från våra tätorter har givit goda resultat. Den erfarenhet vi hittills fått av denna utbyggnad visar att vinsterna i en renare miljö är väl värda de ekonomiska och andra satsningar som gjorts.

Vid den långt gående reningen av avloppsvattnet används bl. a. kemikalier för s. k. kemisk fällning av avloppsvattnet. Den kemiska reningen bidrar bl. a. till att minska utsläppen av tungmetaller från avloppsvattnet. Fällningskemikalierna själva innehåller samtidigt också vissa tungmetaller. De tungmetaller som finns i avloppsvattnet och i fällningskemikalierna anrikas i slammet och kan sedan spridas, t. ex. när slammet används som jordförbättringsmedel.

Frågor som sammanhänger med tungmetaller i slam behandlas bl. a. i naturvårdsverkets publikation 1979:3, "Slamhantering – allmänna råd för hantering av slam från avloppsreningsverk". Dessa anvisningar tillkom till följd av ett uppdrag år 1975 från regeringen till socialstyrelsen och naturvårdsverket att i samråd med lantbruksstyrelsen och Kommunförbundet utarbeta sådana anvisningar. Regeringen medgav den 5 oktober 1978 att anvisningarna fick utfärdas. I anvisningarna regleras bl. a. högsta tillåtna metallhalter i slam och största mängd slam som får spridas per hektar åkermark, krav på innehållsdeklaration av slam m. m. Anvisningarna tar också upp ansvarsfrågor vid slamhantering.

I tillståndsbeslut enligt miljöskyddslagen föreskrivs vidare som regel att länsstyrelsen skall fastställa val av fällningskemikalier. Det åligger länsstyrelser och miljö- och hälsoskyddsförvaltningar att utöva tillsyn också över att slamspridningen sker i överensstämmelse med gällande anvisningar.

Naturvårdsverket har under det senaste året närmare följt upp dessa frågor. Denna uppföljning har resulterat i ett åtgärdsprogram som kommer att verkställas enligt följande.

1. En sammanställning av dagens kunskapsläge om användning av slam i jordbruk görs färdig. En utredning görs om effekterna av tungmetallspridningen på naturmiljön. Särskilt kommer kadmiumspridningen att studeras. Parallellt arbetar naturvårdsverket med hela kadmiumfrågan och diskuterar därvid alternativa åtgärdsalternativ för att begränsa kadmiumspridningen från olika källor. Därefter sker en översyn av riktvärdena från tungmetaller i slam.
2. Tillverkarna av fällningskemikalier kontaktas för överläggning om möjligheterna att sänka tungmetallhalterna.
3. Kontrollen skärps av tungmetaller i betbad som återanvänds för framställning av fällningskemikalier.
4. Varudeklarationen av fällningskemikalierna förbättras.

5. Länsstyrelser och hälso- och miljöskyddsförvaltningar informeras om vikten av att naturvårdsverkets slamanvisningar följs.
6. Rekommendationer om högsta tungmetallhalter i fällningskemikalier utfärdas.

Sammanfattningsvis vill jag understryka att åtgärder för att begränsa utsläpp till miljön av tungmetaller och andra ämnen med långlivade miljöeffekter hör till de prioriterade arbetsområdena inom miljöskyddet. Arbetet härmed har bedrivits under en följd av år och har nu av bl. a. naturvårdsverket angivits som en av 1980-talets stora miljöfrågor. Jag delar den bedömning som naturvårdsverket härvid gjort.

Det av naturvårdsverket angivna åtgärdsprogrammet i fråga om tungmetaller i fällningskemikalier och slam finner jag ändamålsenligt. Resultatet av naturvårdsverkets arbete bör avvaktas innan ytterligare åtgärder vidtas från regeringens sida.

Anf. 30 Andre vice talman ANDERS DAHLGREN (c):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret, även om jag måste säga att jordbruksministern har en mycket stor förmåga att gå runt den egentliga frågeställningen. Själva utgångspunkten för min interpellation var följande:

”Enligt tidningsuppgifter används 150 000 ton fällningskemikalier i avloppen. Naturvårdsverkets beräkningar för 1979 visar att dessa kemikalier orsakade utsläpp i miljön med 35 000 kilo zink, 500 kilo koppar, 2 000 kilo bly och 50 kilo kadmium. Sedan 1979 har utsläppen ökat, men beräkningar saknas. Det finns tillgång till godtagbara kemikalier för avloppsrening med låga halter av tungmetaller, men i stället används huvudsakligen restprodukter från industrin som omvandlas till fällningskemikalier. De kemikalier som en industri förbjuds att släppa ut i avloppen hamnar alltså där ändå i form av rena kemikalier, tillverkade av en annan industri.”

Till detta säger jordbruksministern att naturvårdsverket under det senaste året har följt upp dessa frågor och gjort ett åtgärdsprogram som innehåller en rad punkter. Det skall bl. a. göras en utredning om effekterna av tungmetallspridningen på naturmiljön. Jag frågar jordbruksministern: Har något nytt inträffat som innebär att man nu är osäker i fråga om tungmetallernas skadlighet på naturmiljön, eller vad är det som skall utredas?

Vidare framgår det av svaret att naturvårdsverket skall ta kontakter för överläggning om möjligheterna att sänka tungmetallhalterna, och det är naturligtvis bra. Men fortfarande vet inte vare sig jag eller allmänheten om vi kan sätta tillit till de uppgifter som jag har refererat. Förhåller det sig på detta sätt? Är det så mycket som släpps ut i avloppsreningsverken, trots att vi har förbjudit industrin att använda dessa ämnen?

Enligt jordbruksministern är det länsstyrelsen som skall fastställa val av fällningskemikalier. Det måste väl vara både naturvårdsverket och länsstyrelserna som har brustit i hanteringen, eftersom fällningskemikalier med så höga halter av tungmetaller har tillförts. Tekniskt sett är det, såvitt jag

Nr 30

Måndagen den
19 november 1984

*Om åtgärder mot
utsläpp av tungme-
taller från kommu-
nala reningsverk*

förstår, inga svårigheter att använda andra metoder i reningsverken. Det visar bl. a. en färsk rapport från Stockholms reningsverk, där man har klarat detta.

När det gäller kommunernas ansvar gentemot jordbrukare som använder rötslam hänvisar jordbruksministern till naturvårdsverkets anvisningar för slamhanteringen. Detta är inte, herr jordbruksminister, någon lagstiftning, utan det är riktlinjer, där det inte står någonting om kommunernas ansvar. Jag vill därför fråga jordbruksministern om han anser att kommunerna är ekonomiskt ansvariga om skador uppstår. Detta är viktigt, eftersom jordbruksministern till riksdagen har lämnat en proposition med lagförslag som kan reglera växtnäringens tillförsel till jordbruket och enligt vilket jordbrukare kan dömas till fängelse om sådant växtnäringssläckage uppstår i speciellt utsatta områden. Därför är det så mycket viktigare att denna fråga klarläggs, allra helst som den utredning som låg till grund för den proposition jag förut nämnde. Växtnäring i jordbruket, också tog upp problemet med slamanvändningen. Jag citerar direkt ur utredningen:

”En annan källa är avloppsslam som sprids på jordbruksmark. En rötslamgiva kan innehålla tio gånger mer kadmium än en normal handelsgödselgiva. För Sverige som helhet svarar emellertid denna tillförsel inte för mer än ca 0,5 ton per år. Under lång tid återkommande slamspridning kan dock lokalt leda till påtagligt förhöjda kadmiumhalter i jorden.”

Eftersom vi nu har fått ett helt nytt lagförslag där fängelse är den strängaste påföljden för jordbrukare som orsakat växtnäringssläckage, är det naturligtvis viktigt att man får klarhet i att användningen av rötslam kan ställas parallellt med detta.

Jag vill, herr talman, sluta med att återigen ställa de här frågorna till jordbruksministern:

Eftersom naturvårdsverkets föreskrifter är föreskrifter och icke lagförslag undrar jag vad regeringen avser att vidta för åtgärder för att minimera användningen av tungmetaller vid avloppsreningsverken?

Vad ämnar jordbruksministern vidta för åtgärder för att kommunerna skall ta ett juridiskt ansvar för att rötslam som erbjuds jordbrukare inte innehåller mängder av miljöfarliga ämnen som kan orsaka allvarliga skador på naturmiljön och jordbruksmarken?

Anf. 31 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! När jag gick hit i dag till debatten med jordbruksministern fick jag liksom övriga riksdagsledamöter den dagliga påminnelsen om vad som har hänt med våra vatten sedan den omsorgsfulla reningen av utsläpp genom reningsverk har genomförts. Industriernas utsläpp har ju också minskat. Jag studerade de fritidsfiskare som alldeles utanför riksdagshuset försöker och ibland lyckas få en lax på kroken. Det är naturligtvis tillfredsställande att man mitt inne i landets största tätort har så rent vatten att man återigen kan fiska där. Jag tänker också på herr talmannens hemlän, Halland, där man återigen kan fånga lax.

När jag tackar jordbruksministern för svaret kan jag också konstatera att

han i sin inledning hänvisar till de goda resultat som har uppnåtts beträffande reningen. Men det finns även en baksida. Vad händer med de tungmetaller som blir kvar i reningsverken och som blir ännu fler på grund av orena fällningskemikalier? Jordbruksministern hänvisar i svaret till åtgärder som har vidtagits och som skall vidtas av naturvårdsverket. Det är bra, men jag har några ytterligare synpunkter.

Redan för ett par år sedan, långt före den debatt som nu har uppkommit när det gäller rötslammet, pekade vi från folkpartiet i en motion på behovet av forskning kring alternativa fällningskemikalier. Den motionen grundade sig på att det också fanns problem beträffande aluminiumsulfat. Aluminium kunde orsaka utfällningar, och man trodde då att den fiskdöd som bl. a. förekom i Hjälmaren kunde hänföras till aluminiumutfällningar. Det var redan känt att övriga fällningskemikalier innebar risker, och det var därför vi menade att det var angeläget att man forskade inom detta område. Den motionen avlogs av riksdagen. Det visar sig nu att det hade varit rimligt att redan då sätta in forskningsresurser på detta område.

I de sex punkter som jordbruksministern redovisar talas inte om någon forskning på detta område. Men jag tror att detta är en av de främsta insatser som nu måste göras.

Jag vill fråga jordbruksministern om inte detta är grundproblemet. Hur skall vi få fällningskemikalier som inte medför de risker som nu har aktualiserats? Detta hindrar givetvis inte att kontrollen behöver skärpas på sätt som jordbruksministern anger. Det är också en nödvändig åtgärd. Kommunerna vill självfallet ha billiga och ändamålsenliga fällningskemikalier. Problemen är att det finns få sådana och att kunskapen om dem är otillräcklig.

När det nu har visat sig vara möjligt att komma till rätta med avloppsreningen som sådan från kommuner och industrier är det naturligtvis lika angeläget att komma till rätta med utsläppen när det gäller de areala näringarna.

Rötslammet är naturligtvis i och för sig ett bra näringsämne. Om slammet medför utsläpp av tungmetaller borde det inte få användas om inte säkerheten är betryggande. Också jag vill därför fråga: Avser inte jordbruksministern att vidta några åtgärder utöver de allmänna anvisningar som naturvårdsverket redovisar?

Herr talman! Det är nödvändigt att vidta åtgärder, inte minst på den grunden att det normala utsläppet från jordbruket genom handelsgödsel, bekämpningsmedel m. m. är ett av våra stora miljöproblem just nu. Det är inte bra att utöver detta få ett tungmetallproblem som härstammar från rötslammet. Jag kan förstå lantbrukarnas oro på detta område.

Herr talman! Slutligen vill jag upprepa mina frågor: Hur ser jordbruksministern över huvud taget på användningen av rötslam när riskerna är så stora? Vad anser jordbruksministern om behovet av forskning när det gäller alternativa fällningskemikalier?

*Om åtgärder mot
utsläpp av tungme-
taller från kommu-
nala reningsverk*

Måndagen den
19 november 1984

*Om åtgärder mot
utsläpp av tungme-
taller från kommu-
nala reningsverk*

Anf. 32 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Jag får tacka jordbruksministern för svaret på min fråga.

Det har ju redan sagts en hel del i den här debatten om det problem som vi diskuterar. Därför skall jag inte ta upp kammarens tid med upprepningar, utan jag skall nöja mig med att ställa några kompletterande frågor. Innan jag ställer dessa följdfrågor – de ställs i anledning av jordbruksministerns svar – vill jag göra följande reflexion.

Nog ter det sig mycket märkligt att ställa krav på industrin att minimera utsläppen av tungmetaller i avloppen, då de tungmetaller som en industri förbjuds släppa ut i avloppen ändå kan hamna där fastän då i form av renande kemikalier, tillverkade av en annan industri.

Det svar som jordbruksministern har gett oss frågeställare är ändå positivt i den meningen att något nu skall hända. Den obesvarade frågan är väl varför den här verksamheten har kunnat fortgå under många år utan att myndigheter har reagerat. Beror detta på brist på resurser eller beror det på någonting annat?

Att vi nu får ett åtgärdsprogram är bra, det vill jag understryka, men det redovisade åtgärdsprogrammet ger ändå anledning till några följdfrågor, som jag sagt tidigare. Det sägs i svaret att tillverkarna av fällningskemikalier skall kontaktas för överläggning om möjligheter att sänka tungmetallhalten.

Det är möjligt att jag tolkar dessa rader på ett felaktigt sätt, men jag tycker ändå att det är litet vagt formulerat att, som det heter, "överlägga om möjligheterna". Såvitt jag vet är det tekniskt möjligt att rena de här kemikalierna från tungmetaller. Det hela skulle vara en kostnadsfråga. Mina första frågor till jordbruksministern skulle då bli: Vad anser jordbruksministern väger tyngst, miljöaspekten eller kostnaderna? Hur ser jordbruksministern på frågan om tvingande regler för fällningskemikalier då det gäller tungmetallhalterna?

Vad gör man, i jordbruksministerns exempel, om tillverkarna påstår att det av någon anledning – det kan finnas flera – inte är möjligt att sänka tungmetallhalten?

Det sägs också i punkt 6 i åtgärdsprogrammet att det skall vara rekommendationer om högsta tungmetallhalter. Man undrar då om inte det problem som vi nu diskuterar är av så allvarlig art att det krävs hårda och bestämda regler och inte bara rekommendationer. Eller anser jordbruksministern att det kommer att räcka med rekommendationer?

En viktig sak när det gäller ett sådant här åtgärdsprogram är självfallet att länsstyrelser och hälso- och miljöskyddsförvaltningar kontrollerar att anvisningar och regler följs. Då blir en viktig följdfråga: Har dessa instanser erforderliga resurser? Jag har en känsla av att så inte är fallet. En fråga till jordbruksministern skulle då också bli: Avser jordbruksministern att i det fallet vidta några åtgärder?

Kan det vara ett felaktigt antagande jag gör? Behövs det inte bättre resurser för tillsyn och kontroll?

Jag skulle också i det här sammanhanget vilja ta upp en annan fråga. Kalk har av och till framförts som någonting som är lämpligt i reningsprocessen.

Nu finns det vissa problem med hanteringen av kalken. Jag behöver inte närmare gå in på detta, men huvudproblemet sägs vara att det inte har utvecklats en teknik för användande av kalk.

Det kan också finnas andra skäl till att kalk inte används, skäl som jag inte känner till. Jag tycker att den här frågan hör samman med det problem som vi diskuterar. Jag vill efterhöra om jordbruksministern har några synpunkter beträffande kalken som alternativ då det gäller de här reningsprocesserna.

Herr talman! Det var några följdfrågor till jordbruksministern i anledning av det interpellationssvar som han har gett.

Anf. 33 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Anders Dahlgren frågade mig om någonting nytt hade inträffat som gjorde det nödvändigt att man ytterligare utredde de frågor som hänger samman med vad vi i dag diskuterar. Jag tycker att man ständigt kan konstatera att det inträffar saker och ting som ger oss bättre möjligheter än vi har haft förut att söka motverka de risker som vi är väl medvetna om är förknippade med tungmetallerna. Därför skall man fortlöpande se till att tillvarata de möjligheterna.

När det gäller de anvisningar som man har arbetat efter tror jag att det är riktigt att säga att myndigheterna har följt de anvisningar som Anders Dahlgren själv i egenskap av miljöminister utfärdade. Det förbud han talar om är inte hänförligt till tungmetaller utan till syran i betbaden. Det var detta som förbudet avsåg. När han sedan frågar vad regeringen avser att göra, har jag hänvisat till det program som naturvårdsverket nu drar i gång. För att kunna hantera dessa frågor måste ju regeringen arbeta genom sina myndigheter, vilka vi utrustat med den expertis och sakkunskap som de skall ha för att kunna göra insatser av det här slaget när vi ser att nya krafttag måste tas.

Jag har markerat hur viktiga jag anser att dessa frågor är och hur nödvändigt det är att man på det här sättet får ett samlat program för att attackera dessa problem.

Såvitt jag förstår är frågan om kommunernas ansvar för avloppsslam med avseende på innehåll av tungmetaller den fråga som Anders Dahlgren fäste det största avseendet vid. Detta ansvar framgår också av naturvårdsverkets anvisningar, där det bl. a. står följande:

Slam som skall användas för jordbruksändamål måste innehållsdeklarerar. Huvudmannen för reningsverket skall därför svara för att mätningar utförs och att innehållsdeklaration finns tillgänglig. Deklarationen måste vara aktuell och avse produkten i den form den levereras till förbrukaren. Deklarationen skall innehålla uppgifter om ingående metaller, men även om andra ämnen som är av betydelse för slammets användning för jordbruksändamål. Statens lantbrukskemiska laboratorium har utfärdat rekommendationer för hur provtagning skall gå till. Naturvårdsverket har utfärdat riktlinjer för vilka metallhalter slam för jordbruksändamål får innehålla. I tillståndsbeslut till verksamhet vid avloppsreningsverk föreskrivs regelmässigt att avloppsslammet skall hanteras på sätt som godkänns av miljöskydds-

Nr 30

Måndagen den
19 november 1984

*Om åtgärder mot
utsläpp av tungme-
taller från kommu-
nala reningsverk*

myndigheterna. Naturvårdsverkets riktlinjer innebär därför att en kommun för jordbruksändamål inte får avyttra ett slam som innehåller högre metallhalter än som anges i riktlinjerna.

Precis som för andra varor kan självfallet den som inte följer dessa bestämmelser ställas till ansvar. Det gäller över huvud taget när vi har den här typen av bestämmelser om skyldighet att se till att varor man levererar har eller inte har ett bestämt innehåll som skulle kunna riskera miljöföljder av det slag vi nu diskuterar.

Självfallet har även markägarna ett ansvar för att inte exempelvis år efter år lägga slam i sådana mängder på en åker så att man får långsiktiga negativa effekter av denna hantering. Även på denna punkt föreligger ett ansvar enligt anvisningarna. Om man hanterar dessa frågor efter de anvisningar som Anders Dahlgren själv har varit med om att ge ut, tror jag att man skall kunna klara dessa problem med det ansvar som vi vet bör föreligga i sammanhanget.

Lars Ernestam var inne på frågan om huruvida jag trodde att det var nödvändigt att forska ytterligare. Självfallet är det viktigt. På detta område, som vi har markerat som ett viktigt område, måste forskarna få resurser och möjligheter att genomföra den forskning som blir nödvändig för att stödja den utveckling som vi önskar.

När det gäller frågan om hur vi utnyttjar det här slammet är det klart att det aldrig får uppstå någon tvekan om att slammet måste utnyttjas på ett riktigt sätt, och utnyttjandet måste omgärdas med de försiktighetsmått som har angetts i dessa anvisningar. Jag vill markera att jordbruket i den här meningen är ansvarigt för hur det hela hanteras.

John Andersson frågade mig bl. a. om länsstyrelserna har de nödvändiga resurserna för att genomföra kontrollen, och han frågade om exempelvis kalk är ett lämpligt fällningsmedel.

Jag skulle på den första frågan vilja svara att naturvårdsverket fortlöpande, sedan man genomfört detta program, kommer att markera vad man har rätt att kräva av tillsynsmyndigheterna och i vilken mån resurserna hos dessa räcker till för de uppgifter som väntar i detta sammanhang.

När det gäller utnyttjandet av kalk är det en fråga som man får prova från anläggning till anläggning. Men avsikten är ju ändå inte att man skall låta de eventuella ekonomiska fördelarna av att använda något fällningsmedel få ta överhand över miljöhänsynen. Miljöhänsynen måste väga tyngst. Självfallet skall vi inte tillåta att man tar miljörisker för att göra vissa ekonomiska förtjänster.

När John Andersson ifrågasätter om inte skrivningen är litet mild när naturvårdsverket talar om "överläggningar" vill jag säga att det är självklart att dessa överläggningar skall ha till syfte att man på denna punkt kommer fram till tillfredsställande förhållanden.

Anf. 34 Andre vice talman ANDERS DAHLGREN (c):

Herr talman! Poängen med interpellationen och frågorna är att vi samfällt har frågat oss: Finns det någon anledning att ställa så här höga krav på att industrin skall rena sina utsläpp när reningsverken å sin sida i reningsproces-

sen använder samma metaller som man ålagt industrin att ta bort? Jag tycker fortfarande att jordbruksministern inte gett något som helst tillfredsställande svar på den frågan.

Det hänvisas till det åtgärdsprogram som naturvårdsverket nu tar fram och där det konkret kan utläsas att man skall ta upp överläggningar. Jag anser att det finns andra metoder att ta till; Stockholm har visat att man inte behöver använda samma mängder.

Jordbruksministern talar om naturvårdsverkets "anvisningar". Detta är kanske en terminologisk fråga, men det här är inga anvisningar, utan det är allmänna råd, utfärdade av naturvårdsverket i oktober månad 1978 på uppdrag av regeringen. Det är möjligt att dessa allmänna råd behöver förstärkas. Jag måste ärligt erkänna, herr jordbruksminister, att jag 1978 inte hade någon aning om att man använde dessa kemikalier i avloppsreningsverken för att rena avloppen. Det skäms jag inte för att erkänna. Jag tror att det här är dags för en skärpning, för det kan inte vara rimligt att förbjuda en metod i en tillverkningsprocess för att använda den i en annan.

Sedan sägs det här att rötslammet är ett bra jordförbättringsmedel. Om det är bra, då är det bra! Men det vet man inte förrän man exakt känner till vad det innehåller. Även här har vi gränsvärden vilka, som jag uppfattar det, inte är satta utifrån miljö- och hälsoskyddsaspekter. Detta borde man se över.

Anf. 35 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Jag finner det tillfredsställande att jordbruksministern säger att forskningen på detta område bör prioriteras. Min fråga är då: Hur tänker jordbruksministern se till att det blir fallet? I tillfälliga har jag upplevt det så att han ändå sagt att utvecklingen är tillfredsställande och att det pågår kontinuerlig forskning. Vi menar från vår sida att man behöver göra särskilda insatser på detta område mot bakgrunden av förändringen av dessa olika kemikalier. Redan aluminiumsulfatet, som ju har varit den allmänna färgningskemikalien, medför vissa risker. Sedan har kommunerna, med hänsyn till att det är billigare, gått över till att använda alltmer järnsulfat, varav en del visat sig vara förorenat.

John Andersson har här nämnt kalken, som ofta har varit med i diskussionen. Problemet med kalken är ju bl. a. att de som arbetar med den får ett väldigt smetigt och besvärligt jobb.

Allt detta visar att det behövs starka forskningsinsatser. Nu har jordbruksministern sagt det, och frågan är då: På vilket sätt kommer det att bli resultat i den vägen? Forskningen är själva grunden. Kontrollen är bra, men med den kan man bara registrera de förhållanden som vi nu har.

Jag delar jordbruksministerns uppfattning att markägarna har ett ansvar. Det är självfallet så, att samtidigt som kommunerna har sitt ansvar och industrin har sitt ansvar har också jordbruket och de som använder rötslammet sitt ansvar. Men man bör då kunna ha garantier för att när man får rötslammet kan man använda det, så att man inte blir ställd till ansvar i ytterligare led.

Nr 30

Måndagen den
19 november 1984

*Om åtgärder mot
utsläpp av tungme-
taller från kommu-
nala reningsverk*

*Om giftbildningen
vid sopförbränning*

Slutligen skulle jag vilja höra litet mer om hur jordbruksministern ser på detta med forskningen.

Anf. 36 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för det kompletterande svaret. Det var väl närmast en fråga som jag inte fick något svar på, nämligen beträffande rekommendationerna. Min fråga var om jordbruksministern verkligen anser att det kommer att räcka med rekommendationer. Är det inte i alla fall så, att det här problemet har en sådan dignitet att det behövs bestämda regler och gränsvärden? Det är den kompletteringen som jag vill efterlysa.

Anf. 37 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Jag konstaterar att vi alla är överens om att detta är en utomordentligt viktig fråga och att vi måste anstränga oss för att komma till rätta med den så långt det är möjligt.

Jag håller Anders Dahlgren räkning för att han säger att han, när han satt i regeringen med de här uppgifterna, inte visste att dessa speciella miljöproblem kunde föreligga. Det är så på många områden, att vi från tid till annan upptäcker nya miljörisker. Det är möjligt att den form man nu tillämpar – råd och anvisningar – efter det åtgärdsprogram som nu genomförs av naturvårdsverket måste få ett så att säga mer skärpt uttryck genom regler. Detta får avgöras på grundval av de resultat man kan få fram genom ett, som jag fortfarande tycker, bra åtgärdsprogram som naturvårdsverket här har redovisat. Om jag uttrycker mig så, tror jag att jag också tillfredsställer John Andersson när det gäller hans uppfattning att man måste tillgripa åtgärder som blir effektiva.

Naturvårdsverket har för sin del understrukt att man betraktar de här frågorna som några av 1980-talets viktigaste frågor när det gäller miljön. Därmed tror jag att vi gemensamt kan hysa tillförsikten att när detta åtgärdsprogram kommer i gång skall vi ha underlag för att ännu mera skärpt ta itu med dessa frågor.

Dessutom är det klart – jag kan upprepa det en gång till – att vi får konstatera att det behövs forskning på det här området även i fortsättningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på fråga 1984/85:136 om giftbildningen vid sopförbränning

Anf. 38 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! John Andersson har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder för att klarlägga sopförbränningens konsekvenser med hänvisning till bl. a. dioxinutsläpp och utsläpp av dibensofuraner.

Frågan är ställd mot bakgrund av att ett antal kommuner satsat och ytterligare andra avser att satsa på avfallsförbränningsanläggningar för

energiproduktion och för att lösa frågan om behandling av hushållsavfallet.

Enligt min bedömning är det viktigt att stor uppmärksamhet ägnas åt frågan om utsläppen från avfallsförbränningsanläggningar. Miljöriskerna i samband med avfallsförbränning bevakas också på olika sätt. Vid tillståndsprövningen enligt miljöskyddslagen av sådana anläggningar skärps successivt miljökraven. Tillsynsmyndigheterna blir alltmer uppmärksamma på betydelsen av att anläggningen sköts väl så att driftstörningar kan undvikas.

En omfattande forsknings- och utredningsverksamhet pågår när det gäller dessa frågor, både inom och utom landet. Här i landet stöds denna forskning bl. a. av naturvårdsverket som också följer de kunskaper som efter hand kommer fram såväl från svenska undersökningar som från utlandet.

Jag delar John Anderssons uppfattning att det är särskilt angeläget att utsläppen av dioxiner och dibensofuraner övervakas noga, eftersom det i den gruppen av kemiska föreningar finns några som är mycket giftiga. Av de utredningar som företagits framgår att bildning av dioxiner och dibensofuraner kan ske vid avfallsförbränning. Enligt statens naturvårdsverk visar dock hittills utförda undersökningar vid svenska anläggningar att utsläppsmängderna är så små att risk för människors hälsa eller andra miljöstörningar inte behöver befaras om anläggningarna sköts väl. Med hänsyn till att ofullständigheter i kunskapsunderlaget föreligger framför allt i vad gäller själva bildningen av dioxiner och dibensofuraner vid förbränningsprocessen är det enligt min mening nödvändigt att forsknings- och utredningsverksamheten fortsätter.

Naturvårdsverket kommer även i fortsättningen att avsätta nödvändiga resurser för det forsknings- och utvecklingsarbete som behövs för övervakning och minskning av de hälso- och miljörisker som kan föreligga i samband med avfallsförbränning. I samband härmed studeras också olika Åtgärdsstrategier. Naturvårdsverkets avsikt är att ett handlingsprogram skall kunna presenteras under år 1985. Några ytterligare åtgärder från min sida anser jag därför inte vara nödvändiga f. n. Jag kommer dock att uppmärksamta följande frågan.

Anf. 39 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Jag får tacka jordbruksministern för svaret på min fråga.

Vad alla forskare tycks vare eniga om – och det gäller faktiskt forskarna i hela världen – är att dessa dioxiner och dibensofuraner bildas vid förbränning av sopor. Det är nämligen så att en speciell dioxinförening aldrig har påträffats i någon teknisk produkt, utan enbart i fettvävnader hos människor och djur samt i askan och röken från sopförbränningsanläggningar. Det här blir låt mig säga utgångspunkten för mitt meningsutbyte med jordbruksministern.

Jordbruksministern säger i sitt svar: "Med hänsyn till att ofullständigheter i kunskapsunderlaget föreligger framför allt i vad gäller själva bildningen av dioxiner och dibensofuraner vid förbränningsprocessen är det enligt min mening nödvändigt att forsknings- och utredningsverksamheten fortsätter."

Det skulle finnas åtskilligt att säga om den forskning som har skett.

Nr 30

Måndagen den
19 november 1984

*Om giftbildningen
vid sopförbränning*

Forskarna har ju haft väldigt svårt att vinna gehör och få medel för denna forskning, enligt vad som kan utläsas av de uttalanden som olika forskare har gjort. Men det är ju bra att forskningen nu kommer i gång. Jag har uppmärksammat bl. a. anslaget från naturvårdsverket. Men jag vill ställa några följdfrågor även härvidlag. Forskarna varnar för en kraftig utbyggnad av sopförbränningen här i landet innan vi vet mer om dioxinerna, och de manar till en paus i utbyggnaden. Vad anser jordbruksministern om en sådan varning?

Vidare finns i lagen om hälso- och miljöfarliga varor principen om den omvända bevisbördan inskriven, och det heter att en "vetenskapligt grundad misstanke" är tillräcklig anledning att ingripa. Anser jordbruksministern att dioxinet TCDD:s förekomst i modersmjölk, mänsklig fettvävnad, fisk m. m. inte utgör anledning att nu mera kraftfullt ingripa och vidta olika åtgärder?

Man kan ju även vidta förebyggande åtgärder, och jag skulle avslutningsvis vilja fråga: Är jordbruksministern beredd att intensifiera arbetet när det gäller satsningar och stödåtgärder exempelvis för att få till stånd en framgångsrik sopsortering redan vid källan, samt att verka för att återvinningsanläggningar byggs? Är den användning av PCV-plast som i dag sker nödvändig? Finns det inte ersättningsmaterial, och går det inte att öka återanvändningen av returmaterial samt minska användningen av engångsmaterial, som ofta utgörs av detta slags plast?

Anf. 40 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Jag måste börja med att konstatera att John Andersson ställer frågor till mig som inte ens forskningen kan besvara i dag, samtidigt som han föreslår att vi skall satsa mera på forskning. Jag tror att vi måste ta frågan i den ordningen att vi ger forskare möjlighet att ge en del av de svar som John Andersson har ställt anspråk på att jag skulle kunna lämna. Jag kan alltså inte på de här punkterna komma med sådana besked som i och för sig även jag skulle önska att jag hade tillgång till. Vi är alltså överens om att vi även här måste satsa mera på forskning för att kunna ta fram beskeden.

En viktig fråga i avfallshanteringen är att vi egentligen vill utnyttja den här resursen. Vi säger att avfall är en resurs som vi skall hantera på ett riktigt sätt. Vi skall tillvarata och rena avfallet, men vi skall också försöka återvinna ur avfallet. Principiellt sett, skulle jag vilja säga, är naturligtvis den idealiska hanteringen kanske om man i högre grad kunde redan vid källan selektera hanteringen. Men vi vet samtidigt vilka praktiska problem som är förknippade med detta. Vi vet att man ännu inte lyckats konstruera riktigt bra metoder för att hantera dessa frågor. Här måste vi fortsätta inte bara med att forska utan också med den tekniska utvecklingen i sammanhanget.

När det sedan gäller hur det går till i dag är de kommunala avfallsförbränningsanläggningar som det här är fråga om tillståndspliktiga enligt miljöskyddslagen. Kraven på bl. a. rökgasrening har regelmässigt varit stränga och följt efter hand tillgängliga tekniska möjligheter. Regeringen har i besvärshandelen, det vill jag gärna understryka, enligt miljöskyddslagen som gällt avfallsförbränningsanläggningar i vissa fall ställt ytterligare krav på rening av

exempelvis rökgaserna i detta sammanhang. Vi har gjort det så sent som för några veckor sedan. Det har vi gjort därför att vi principiellt har den uppfattningen att tiden nu är inne för att skärpa uppmärksamheten på just den här hanteringen, därför att den är utomordentligt bekymmersam. Vi får kombinationer i luftföroreningar här som kan förorsaka besvär.

Jag ser att min tid är ute. Jag kan kanske återkomma i nästa replik, om det blir nödvändigt med någon sådan, med ytterligare synpunkter.

Anf. 41 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Ju mer man försöker att tränga in i problemet med sopförbränning och dioxiner, desto mer ser man vilken dimension problemet har. Det är bra att forskningen kommer att fortsätta och att man, såvitt jag förstår, kommer att öka satsningen på forskningen. Men vad som händer samtidigt som man inte har svar på de frågor som jag ställer till jordbruksministern är att det kommer att ske en mycket kraftig utbyggnad. Det krav som forskarna ställt är att man skulle ta en paus, och inte vara så het på gröten att bygga de här anläggningarna tills man får svar på en hel del frågor, som även forskarna ställer.

Jag håller med om att det här är en resurs som man vill använda för t. ex. energiframställning, samtidigt som man blir kvitt avfallsproblem. Om indikationerna är riktiga, att det handlar om spridning av kanske det starkaste gift som mänskligheten känner till, måste man ändå ställa sig frågan om det är vettigt att fortsätta utbyggnaden, eller om man skall bromsa upp det hela litet grand för att få besked på några oklara punkter. Det är egentligen den viktigaste frågan i det här sammanhanget.

Anf. 42 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Vad jag har sagt är att det är viktigt att skärpa både uppmärksamheten och kraven på anläggningarna. Det tycker jag är naturligt.

I ett tidigare inlägg sade John Andersson – det hann jag inte anlägga några synpunkter på – att man egentligen borde tillämpa den s. k. omvända bevisbördan. Även på den punkten är vi överens. Eftersom jag en gång har varit med om att slå fast att denna princip är den riktiga när man prövar frågor av denna karaktär, bör man eftersträva att komma dithän. Även här finns det praktiska problem, men det är den principiellt riktiga inställningen att tillämpa den omvända bevisbördan.

Anf. 43 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Då vill jag avsluta med att än en gång fråga jordbruksministern: Anser inte jordbruksministern, med tanke på lagen om hälso- och miljöfarliga varor och den omvända bevisbördan, att de forskningsresultat som hittills har framlagts utgör skäl nog för att vidta åtgärder?

Måndagen den
19 november 1984

*Om giftbildningen
vid.sopförbränning*

Anf. 44 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Jo, det är skäl för att vidta åtgärder. Men det är kanske inte skäl att gå så långt som att stoppa all sopförbränning.

Jag redovisade i mitt svar en del undersökningar, och jag kan nu hänvisa till undersökningar i t.ex. Malmö och Linköping. Man har inte kunnat konstatera förekomst av den typ av miljörisker som vi här talar om.

Jag tror att det i betydande grad är fråga om dels anläggningarnas konstruktion, dels skötseln av anläggningarna. På dessa områden finns det säkerligen ytterligare en hel del att göra.

Anf. 45 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! För att inga oklarheter skall råda vill jag poängtera att jag inte förespråkar något stopp för sopförbränning. Vad jag talade om var att forskarna menar att man kanske skulle göra en paus i utbyggnaden. Det kommer ju att byggas många fler sopförbränningsanläggningar. Det är möjligt att det handlar om både konstruktion, förbränningsteknik och annat, men då måste man ju bli på det klara med var bristerna finns. Därför bör man kanske ta en paus i utbyggnaden tills man har fått besked. Det är alltså inte tal om att stoppa förbränningen av sopor.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Föredrogs och hänvisades

Proposition

1984/85:87 till socialförsäkringsutskottet

13 § Föredrogs men bordlades åter

Skatteutskottets betänkande 1984/85:11

Justitieutskottets betänkanden 1984/85:2, 3 och 5

Lagutskottets betänkanden 1984/85:5, 6 och 8

Utrikesutskottets betänkande 1984/85:1

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1984/85:4

Utbildningsutskottets betänkanden 1984/85:2 och 3

Trafikutskottets betänkande 1984/85:5

Jordbruksutskottets betänkanden 1984/85:7-9, 12 och 13

Bostadsutskottets betänkande 1984/85:5

Meddelades att följande frågor framställdes

den 16 november

*Meddelande om
frågor*

1984/85:211 av *Elisabeth Fleetwood (m)* till finansministern om beskattningen av gåvor i vissa fall från arbetsgivare till anställda:

Med anledning av uppgifter i pressen om att heders- och minnesgåvor enligt riksskatteverket i vissa fall skall betraktas som löneförmån och således beskattas, ber jag att till finansministern få ställa följande fråga:

Vill finansministern medverka till en lagändring som förhindrar att en anställd som efter 25 års tjänst eller mer från sin arbetsgivare erhåller ett tack för god insats skall riskera att få betala skatt för gåvan?

1984/85:212 av *Per Unckel (m)* till utbildningsministern om ändrade direktiv för översynen av reglerna för antagning till högskolan:

Av en nyligen publicerad forskningsrapport, framtagen inom UHÄ, framgår att betyg är ett långt mycket bättre prognosinstrument för att bedöma utsikterna till framgång i fortsatta studier än vad somliga hittills antagit. Av samma rapport framgår det också att äldrestuderande generellt sett har sämre förutsättningar att tillgodogöra sig högre utbildning än yngre. Till slut anser sig rapportförfattarna kunna konstatera att arbetslivserfarenhet inte innebär att studieförutsättningarna förbättras, i vissa fall har arbetserfarenheten t. o. m. ett direkt negativt prognosvärde.

Det senare påpekandet är av särskilt intresse i ljuset av den pågående översynen av antagningsreglerna till högskolan. I direktiven till tillträdesutredningen anges nämligen att arbetslivserfarenhet under alla omständigheter skall meritvärderas också i ett kommande antagningssystem.

Mot denna bakgrund ber jag att till utbildningsministern få ställa följande fråga:

Är utbildningsministern beredd att ändra direktiven till tillträdesutredningen på så sätt att kommittén inte är bunden av att föreslå fortsatt meritvärde för arbetslivserfarenhet?

1984/85:213 av *Tore Nilsson (m)* till justitieministern om övertidsreglerna för brottsspaningspersonal:

Kriminalitet måste bekämpas. Många frågar sig hur det kan tillåtas att personer som är experter i fråga om narkotikaspaning inte får fullgöra sina uppgifter på grund av fackligt ingripande mot övertidsarbete.

Avser justitieministern vidta några åtgärder så att verksamhet i syfte att uppdaga och förebygga brott samt för att främja allmän säkerhet kan bedrivas i önskvärd omfattning utan hinder av övertidsregler m. m.?

1984/85:214 av *Wiggo Komstedt* (m) till socialministern om ersättningen enligt sjukreseförordningen vid samåkning:

Sjukreseförordningen, som ingår i lagen om allmän försäkring, förutsätter vid samåkning i bil att kostnaderna skall fördelas lika mellan de ersättningsberättigade. Karensbeloppet, f. n. 30 kr., skall dras av för var och en. Vid resa med privatbil utgår f. n. 90 öre per kilometer samt tillägg med 5 öre per kilometer för varje vårdsökande medpassagerare.

Sjukreseförordningens regler om ersättning vid samåkning ter sig helt obegripliga. Ju fler som samåker, desto sämre ersättning får var och en. Inkonsekvensen ställs på sin spets på ett sätt som både utmanar löjet och leder till berättigad indignation när den förälder som har, låt säga, 5 mil till doktorn – dvs. 10 mil fram och tillbaka – tar bilen och åker dit med sina vårdsökande barn. För tre barn får han endast 15 kr. i reseersättning mot 65 kr. om det bara vore ett barn som skulle till doktorn! Vore det fyra eller fler vårdsökande barn med vid samma tillfälle blir ersättningen 0!

Sjukreseutredningen föreslog 1981 (SOU 1981:35) en ändring av dessa märkliga regler, men inget har hänt. Därför vill jag fråga följande:

Vill statsrådet införa kammaren redogöra för när och hur sjukreseförordningens regler om ersättning vid samåkning kommer att ändras?

den 19 november

1984/85:215 av *Görel Bohlin* (m) till kommunikationsministern om en snabbtågsförbindelse Stockholm–Arlanda i privat regi:

I samband med beslutet om utflyttning av "jetflyget" till Arlanda flygplats uttalade riksdagen att en absolut förutsättning var utbyggnad av en snabbförbindelse mellan Stockholm och Arlanda. En spårutbyggnad kostnadsberäknades därvid till 1,7 miljarder kronor.

I pressen har nyligen framkommit uppgifter om att privata intressenter skulle vilja bekosta och driva en snabbtågsförbindelse till Arlanda.

Jag vill därför fråga kommunikationsministern:

Är kommunikationsministern beredd att positivt pröva genomförandet av en snabbtågsförbindelse i privat regi?

1984/85:216 av *Görel Bohlin* (m) till utbildningsministern om kostnadsansvaret i vissa fall för utgrävningar och arkeologiska undersökningar:

I Sigtunas centrala delar finns den s. k. svarta jorden, ett tusenårigt jordlager med lämningar efter bosättning. I denna svarta jord får ingen gräva – inte ens för omläggning eller reparation av ledningar – utan att riksantikvarieämbetet deltar med arkeologiska bedömningar. Sigtunas svarta jord och mycket annat i Sigtuna skyddas av fornminneslagen. Lagen ålägger en byggherre förutom ansvar för att kontakta och informera riksantikvarieämbetet beträffande byggnation även ett kostnadsansvar för de utgrävningar

och arkeologiska undersökningar som enligt lagen måste ske före byggnation.

Det är ett riksintresse att utgrävningar görs så att kunskapen om vår historia ökar. Som lagen f. n. är utformad undviker emellertid såväl en kommunal byggherre som en enskild de områden som omfattas av fornminneslagen, vilket leder till dels att praktiskt ingen utbyggnad kommer till stånd, dels att vår historia inte kompletteras på grund av att utgrävningar ej sker.

Utgångspunkten för den utredning som f. n. arbetar med fornminneslagens bestämmelser är att kostnadsansvaret skall ligga kvar hos exploatören, vilket leder till begränsning av såväl byggnation som arkeologiska utgrävningar.

Jag frågar därför statsrådet:

Är statsrådet beredd att ge arkeologikutredningen tilläggsdirektiv att se över kostnadsansvaret för utgrävningar till följd av fornminneslagens bestämmelser, varvid statens ansvar förutsätts öka?

15 § Kammaren åtskildes kl. 14.40.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert

Nr 30

Måndagen den
19 november 1984

*Meddelande om
frågor*